European Commission against Racism and Intolerance
Commission européenne contre le racisme et l'intolérance

CRI(2014)37
Version slovaque
Slovak version

SPRÁVA ECRI O SLOVENSKU

(piaty monitorovací cyklus)

Prijatá 19. júna 2014

Uverejnená 16 septembra 2014

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

ECRI Secretariat
Directorate General II - Democracy
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: + 33 (0) 3 90 21 46 62
Fax: + 33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: ecri@coe.int

www.coe.int/ecri

SPRÁVA ECRI O SLOVENSKU
(piaty monitorovací cyklus)

Prijatá 19. júna 2014

Uverejnená 16 septembra 2014

Upozorňujeme, že tento dokument je prekladom. V prípade pochybností by sa malo vychádzať z jeho pôvodnej verzie v angličtine alebo francúzštine

OBSAH

PREDSLOV **7**

ZHRNUTIE **9**

ZISTENIA A ODPORÚČANIA **11**

I. SPOLOČNÉ TÉMY **11**

1. LEGISLATÍVA PROTI RASIZMU A RASOVEJ DISKRIMINÁCII 11
- PROTOKOL Č. 12 K EURÓPSKEMU DOHOVORU O ĽUDSKÝCH PRÁVACH 11
- TRESTNÉ PRÁVO 11
- OBČIANSKE A SPRÁVNE PRÁVO 14
- NEZÁVISLÉ ORGÁNY 15
- VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV (OMBUDSMAN) 15
- SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA 16

2. PREJAVY NENÁVISTI 17
- LEGISLATÍVA 17
- ÚDAJE 17
- RASISTICKÝ POLITICKÝ DISKURZ 18
- EXTRÉMISTICKÉ SKUPINY 18
- RASIZMUS NA INTERNETE 19
- RASIZMUS V MÉDIÁCH 19
- ŠPORT 20
- PREJAVY NENÁVISTI Z DÔVODU SEXUÁLNEJ ORIENTÁCIE/RODOVEJ IDENTITY . 21

3. RASOVÉ A HOMOFÓBNE/TRANSFÓBNE NÁSILIE 22
- ÚDAJE 22
- REAKCIA SLOVENSKÝCH ORGÁNOV 23

4. INTEGRAČNÁ POLITIKA 25
- POLITIKA ZAČLEŇOVANIA RÓMOV 25
- VÝSLEDKY POLITIKY 26
- MAĎARSKÁ MENŠINA 30
- UTEČENCI A ŽIADATELIA O AZYL 31
- ŠTÁTNI PRÍSLUŠNÍCI INÝCH ŠTÁTOV 32

II. TÉMY KONKRÉTNE SA TÝKAJÚCE SLOVENSKA **33**

1. PREDBEŽNÉ NÁSLEDNÉ SLEDOVANIE ODPORÚČANÍ ZO ŠTVRTÉHO CYKLU 33
- FUNGOVANIE SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO STREDISKA PRE ĽUDSKÉ PRÁVA ... 33
- KAPACITY ÚRADU SPLNOMOCNENCA VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY PRE RÓMSKE KOMUNITY 34
- SEGREGÁCIA RÓMSKYCH DETÍ VO VZDELÁVANÍ 35

2. POLITIKA BOJA PROTI DISKRIMINÁCII A INTOLERANCII VOČI ĽUĎOM LGBT 36
- ÚDAJE 36
- LEGISLATÍVNE OTÁZKY 37
- AZYL 37
- NEZÁVISLÉ ORGÁNY 37
- PRÍSTUP K ZAMESTNANIU A ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI 38
- VZDELÁVANIE A ZVYŠOVANIE POVEDOMIA 38

ODPORÚČANIA VYBRANÉ NA PREDBEŽNÉ NÁSLEDNÉ HODNOTENIE **39**

ZOZNAM ODPORÚČANÍ **41**

BIBLIOGRAFIA **45**

PRÍLOHA: STANOVISKO VLÁDY **49**

PREDSLOV

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI) zriadená v rámci Rady Európy je nezávislým monitorovacím orgánom pre oblasť ľudských práv, ktorý sa špecializuje na otázky súvisiace s rasizmom a intoleranciou. Tvoria ju nezávislí a nestranní členovia, ktorí sú do nej ustanovení na základe ich morálnej autority a uznávanej odbornej spôsobilosti v oblasti rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a intolerancie.

V rámci svojich štatutárnych činností ECRI vykonáva individuálne monitorovanie jednotlivých členských štátov, ktorého súčasťou je analýza situácie v oblasti rasizmu a intolerancie v danej krajine a predkladanie námetov a návrhov na riešenie zistených problémov.

Pri vykonávaní individuálneho monitorovania ECRI uplatňuje zásadu rovnosti všetkých členských štátov Rady Európy. Monitorovanie prebieha v 5-ročných cykloch a ročne sa vykonáva v 9 až 10 krajinách. Správy z prvého kola boli vypracované ku koncu roka 1998, správy z druhého kola ku koncu roka 2002 a správy z tretieho kola ku koncu roka 2007; správy zo štvrtého kola budú vypracované začiatkom roka 2014. Práca na príprave správ z piateho kola sa začala v novembri 2014.

Ako pracovné metódy sa pri príprave správ využívajú analýza dokumentov, návšteva krajiny a dôverný dialóg s národnými orgánmi.

Správy ECRI nie sú výsledkom vyšetrovania alebo svedeckých dôkazov. Sú to analýzy, ktoré vychádzajú zo značného objemu informácií získaných z najrôznejších zdrojov. Základom dokumentárneho výskumu sú početné národné aj medzinárodné písomné pramene. Návšteva krajiny poskytuje príležitosť stretnúť sa s priamo zainteresovanými stranami (z vládneho aj mimovládneho sektora) s cieľom získať podrobné informácie. V rámci dôverného dialógu môžu národné orgány, ak to považujú za potrebné, predkladať pripomienky k návrhu správy s cieľom opraviť prípadné faktografické chyby, ktoré by sa mohli v správe vyskytnúť. Ak si to národné orgány želajú, v závere tohto dialógu môžu požiadať, aby ich stanoviská boli pripojené k záverečnej správe ECRI.

V piatom kole sa správy o jednotlivých krajinách zameriavajú na štyri témy, ktoré sú spoločné pre všetky členské štáty: (1) Legislatívne otázky, (2) Prejavy nenávisti, (3) Násilie, (4) Integračná politika a viaceré témy týkajúce sa konkrétne daného štátu. V tejto súvislosti sa venuje pozornosť aj predbežným odporúčaniam zo štvrtého cyklu, ktoré neboli v priebehu štvrtého cyklu monitorovania splnené, alebo boli splnené len čiastočne.

V rámci piateho cyklu sa opätovne požaduje prioritné splnenie dvoch konkrétnych odporúčaní vybraných spomedzi odporúčaní v správe. Najneskôr do dvoch rokov od uverejnenia tejto správy ECRI vykoná predbežné následné hodnotenie plnenia týchto dvoch odporúčaní.

ECRI vypracovala ďalej uvádzanú správu na svoju vlastnú zodpovednosť. Pokiaľ sa výslovne neuvádza inak, správa odráža situáciu k 20. marcu 2014; vývoj, ku ktorému došlo od tohto dátumu, sa v nasledujúcej analýze ani v záveroch a návrhoch neberie do úvahy.

ZHRNUTIE

Od 19. decembra 2008, keď bola prijatá štvrtá správa ECRI o Slovensku, sa dosiahol pokrok v mnohých oblastiach.

Verejné popieranie, spochybňovanie alebo schvaľovanie holokaustu, ako aj ďalšie trestné činy spáchané na základe fašistických alebo komunistických ideológií smerujúcich k potláčaniu základných práv a slobôd alebo ideológií používajúcich násilie, tvoria v súčasnosti skutkovú podstatu trestných činov.

Sexuálna orientácia ako motív trestného činu sa v súčasnosti považuje za priťažujúcu okolnosť trestného činu.

Verejné orgány aj súkromné subjekty môžu prijímať dočasné vyrovnávacie opatrenia smerujúce k odstráneniu znevýhodnení vyplývajúcich z dôvodov rasového alebo etnického pôvodu.

Nová ombudsmanka začala hrať aktívnejšiu úlohu v oblasti boja proti diskriminácii.

Existujú pozitívne príklady využívania hodnôt športu v boji proti rasizmu a stereotypom, najmä tým, ktoré sa týkajú rómskej komunity.

Prípadmi extrémizmu sa na každom okresnom súde–zaoberá určený prokurátor a na každom okresnom policajnom oddelení osobitný útvar polície. Na úrovni krajských policajných útvarov sa na menšinovú/rómsku problematiku špecializuje 231 príslušníkov polície.

Krajský súd v nedávno vynesenom rozsudku rozhodol, že umiestňovaním detí z rómskeho etnika do oddelených tried škola porušila zásadu rovnakého zaobchádzania a diskriminovala rómske deti z dôvodu ich etnického pôvodu.

Osvedčené postupy používané na miestnej úrovni podporujú aktívne zapájanie sa Rómov do verejnoprospešných prác a pracovné príležitosti pre Rómov poskytujú tzv. obecné podniky.

Pri Rade vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť bol zriadený výbor pre práva ľudí LGBTI.

ECRI víta tento pozitívny vývoj na Slovensku. Napriek dosiahnutému pokroku však existujú niektoré problémy, ktoré vyvolávajú obavy.

Neexistuje žiadny všeobecný právny predpis, podľa ktorého by sa rasový motív mal považovať za priťažujúcu okolnosť pri všetkých trestných činoch. Občianstvo ani jazyk nie sú zahrnuté medzi znakmi charakterizujúcimi potenciálne obete rasistického konania a rasovej diskriminácie, ktoré sú trestne stíhateľné podľa Trestného zákona.

Antidiskriminačný zákon sa riadne neuplatňuje pre problém s riadnym a nezávislým fungovaním Slovenského národného strediska pre ľudské práva, orgánu povereného monitorovaním jeho dodržiavania.

Údaje o trestných činoch prejavov nenávisti a rasovo motivovaného násilia nie sú rozčlenené podľa zisteného osobitného motívu a jasne neukazujú, ako sa o týchto prípadoch následne konalo v systéme súdnictva.

Medzi politikmi sa bežne vyskytuje „protimenšinová“ rétorika a urážlivé výroky týkajúce sa sexuálnej orientácie a na internete a sčasti aj v tradičných médiách sa opakovane vyskytujú prejavy nenávisti. Za predsedu samosprávneho kraja bol zvolený líder krajne pravicovej strany.

Plnenie programu začleňovania Rómov zlyháva pre nedostatok vôle a tiež vzhľadom na skutočnosť, že jednotlivé programy zostávajú v pôsobnosti rôznych ministerstiev.

Absencia komplexných údajov sťažuje vyhodnotenie pokroku pri plnení programu začleňovania Rómov. Najhmatateľnejšími dôkazmi nerovností, s ktorými sa Rómovia v širokej miere stretávajú, sú zlé bytové podmienky a segregácia na školách.

Nie je zabezpečený primeraný prístup k zákrokom na zmenu pohlavia, hoci ich zákon vyžaduje na zmenu mena a rodného čísla.

ECRI v tejto správe žiada, aby orgány prijali opatrenia vo viacerých oblastiach; v tejto súvislosti predkladá viacero odporúčaní, vrátane nasledujúcich.

Rasový motív by mal byť ustanovený ako priťažujúca okolnosť pri všetkých trestných činoch. Občianstvo a jazyk by sa mali výslovne uvádzať medzi charakteristickými znakmi potenciálnych obetí rasistického správania a rasovej diskriminácie, ktoré sú trestne stíhateľné podľa Trestného zákona.

Naliehavou otázkou je reforma Slovenského národného strediska pre ľudské práva. Zreformovaná inštitúcia by mala dostať dostatočné finančné aj ľudské zdroje, aby mohla nezávislým a efektívnym spôsobom vykonávať úlohy, ktoré sú jej zverené podľa antidiskriminačného zákona.

Mal by byť vytvorený mechanizmus na zhromažďovanie rozčlenených údajov o prejavoch nenávisti a o homofóbnom/transfóbnom násilí a tieto údaje by sa mali zverejňovať.*

Slovenská republika by mala ratifikovať Dodatkový protokol k Dohovoru o počítačovej kriminalite týkajúci sa kriminalizácie činov rasistickej alebo xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov.

Ministerstvá by mali medzi sebou povinne koordinovať svoju činnosť v oblasti začleňovania Rómov a bezodkladne by sa malo dokončiť vyhodnotenie Národnej stratégie SR pre integráciu Rómov.

Najlepším spôsobom boja proti segregácii Rómov v základnom školstve je zabezpečiť ľahko dostupné predškolské vzdelávanie pre rómske deti vo veku od troch do šiestich rokov.

Transrodoví ľudia na Slovensku by mali mať prístup k liečbe potrebnej na zmenu priradenia rodu (zmenu pohlavia), ktorej náklady by sa mali hradiť zo systému verejného zdravotného poistenia.

* Toto odporúčanie bude predmetom predbežného následného hodnotenia, ktoré ECRI uskutoční najneskôr do dvoch rokov od uverejnenia tejto správy.

ZISTENIA A ODPORÚČANIA

I. Spoločné témy

1. Legislatíva proti rasizmu a rasovej diskriminácii[1]

- Protokol č. 12 k Európskemu dohovoru o ľudských právach

1. Slovenská republika ešte neratifikovala protokol č. 12 k Európskemu dohovoru o ľudských právach, ktorý podpísala 4. novembra 2000. ECRI nemá poznatky o žiadnom pokroku smerom k ratifikácii tohto nástroja. Ako už ECRI uviedla v predchádzajúcich správach, tento protokol obsahujúci všeobecný zákaz diskriminácie by podľa jej názoru umožnil Slovenskej republike účinnejšie bojovať proti rasizmu a rasovej diskriminácii na národnej úrovni.

2. ECRI opakuje odporúčanie, aby Slovenská republika ratifikovala protokol č. 12 k Európskemu dohovoru o ľudských právach.

- Trestné právo

3. Zdá sa, že väčšina ustanovení Trestného zákona z roku 2006 je v súlade so Všeobecným politickým odporúčaním (VPO) ECRI č. 7 k národnej legislatíve na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii. Nasledujúca analýza sa zameriava na zmeny a doplnenia právnych predpisov prijaté v poslednom období a na pretrvávajúce medzery.

4. V slovenskej právnej terminológii sa rozlišuje medzi „občianstvom“ ako atribútom občanov SR a „národnosťou“, ktorá označuje národný/etnický pôvod osoby. ECRI konštatuje, že v Trestnom zákone sa občianstvo výslovne neuvádza ako jeden z charakteristických znakov potenciálnych obetí rasistického správania alebo rasovej diskriminácie („zakázané dôvody“). Aby sa zabezpečilo zahrnutie tohto konceptu do zákona, zoznam zakázaných dôvodov by podľa názoru ECRI mal okrem národnosti[2] a príslušnosti k národu[3] výslovne obsahovať aj občianstvo.

5. Navyše, v rozpore s odporúčaním ods. 18 VPO č. 7, Trestný zákon neustanovuje ako trestný čin úmyselné verejné podnecovanie k diskriminácii jednotlivcov alebo skupiny osôb na základe ich rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, občianstva alebo národného alebo etnického pôvodu. Nabádanie na diskrimináciu sa zakazuje iba v občianskom práve na základe antidiskriminačného zákona.[4] Podľa § 424 Trestného zákona sa za trestný čin považuje iba podnecovanie „k obmedzovaniu práv a slobody národa, národnosti, rasy alebo etnickej skupiny“.

---

[1] Podľa Všeobecného politického odporúčania (VPO) ECRI č. 7 „rasizmom“ je presvedčenie, že rasa, farba pleti, jazyk, náboženské vyznanie, štátne občianstvo, národnosť alebo etnický pôvod predstavuje dôvod oprávňujúci k pohŕdaniu určitým človekom alebo skupinou ľudí alebo k pocitu nadradenosti určitého človeka alebo skupiny ľudí; „rasovou diskrimináciou“ sa rozumie akékoľvek rozdielne zaobchádzanie z dôvodov, ako sú „rasa“, farba pleti, jazyk, náboženstvo, štátne občianstvo, národnosť alebo etnický pôvod, ktoré nemá žiadne objektívne a primerané opodstatnenie.

[2] Podľa ECRI by sa výraz „občianstvo“ v definíciách uvedených v poznámke pod čiarou č. 1 mal chápať rovnako ako v článku 2 a) Európskeho dohovoru o občianstve: „(ako pojem, ktorý) znamená právnu väzbu medzi osobou a štátom a neoznačuje etnický pôvod osoby“.

[3] ECRI sa domnieva, že „príslušnosť k národu,“ ktorá sa uvádza ako „zakázaný dôvod“ vo viacerých paragrafoch Trestného zákona, nie je porovnateľná so zákazom rasizmu a rasovej diskriminácie z dôvodu občianstva.

[4] Podľa § 2a ods. 1 antidiskriminačného zákona diskriminácia môže mať rôzne formy, vrátane nabádania na diskrimináciu.

6. Odlišne aj od ďalšieho odporúčania uvedeného v rovnakom odseku VPO č. 7, Trestný zákon neustanovuje ako samostatný trestný čin úmyselné verejné urážanie[5] jednotlivcov alebo skupiny osôb z dôvodu ich rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, občianstva alebo národného alebo etnického pôvodu. Takúto konkrétnu formu urážania zakazuje len občianske právo v článku I § 2a ods. 4 antidiskriminačného zákona, v ktorom je „urážajúce" správanie zahrnuté do definície obťažovania.

7. ECRI odporúča, aby slovenské orgány v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 7 zabezpečili, že medzi charakteristické znaky potenciálnych obetí rasistického správania a rasovej diskriminácie, ktoré sú trestnými činmi podľa Trestného zákona, bude zahrnuté aj občianstvo.

8. ECRI tiež odporúča novelizovať trestné právo a ustanoviť ako trestný čin úmyselné verejné podnecovanie k diskriminácii a verejné urážanie osoby alebo skupiny osôb z dôvodu rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, občianstva, národného alebo etnického pôvodu v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 7 ods. 18 b) a c).

9. Mnohé trestné činy sa trestajú prísnejšie, ak sú spáchané „s osobitným motívom"; „extrémistický motív" podľa § 140 d) a f)[6] Trestného zákona je porovnateľný s „rasovým motívom" podľa ods. 21 VPO č. 7. Neexistuje však žiadny všeobecný právny predpis ustanovujúci rasový motív ako priťažujúcu okolnosť pri všetkých trestných činoch. Napr. v § 195 Trestného zákona o trestnom čine porušovania slobody pokojného združovania a zhromažďovania nie je ako priťažujúca okolnosť ustanovený žiadny konkrétny motív. Navyše, § 140 d) nezahŕňa jazyk, a v zozname osobitných motívov podľa § 140 f) nie je zahrnutý jazyk ani náboženstvo.

10. ECRI odporúča, aby slovenské orgány rozšírili Trestný zákon o ustanovenie, ktorým sa motívy z dôvodu rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, občianstva alebo národného/etnického pôvodu výslovne ustanovia ako priťažujúce okolnosti pri každom trestnom čine, ako sa uvádza v jej Všeobecnom politickom odporúčaní č. 7 ods. 21.

11. V súlade s ods. 18 VPO č. 7, Trestný zákon v § 424a ustanovuje ako trestný čin (ak sa spácha verejne) hanobenie a vyhrážanie sa, ako aj podnecovanie k násiliu a nenávisti voči osobám alebo skupinám osôb na základe určitých charakteristík. Zoznam zakázaných dôvodov je porovnateľný so zoznamom v ods. 18 VPO č. 7 s tým rozdielom, že medzi výslovne zakázanými dôvodmi sa neuvádza jazyk.

12. Podľa slovenských orgánov niektoré formy rasizmu súvisiaceho s jazykom sú trestne stíhateľné podľa § 423 Trestného zákona, ktorý zakazuje hanobenie „akéhokoľvek národa, jeho jazyka, rasy alebo etnickej skupiny". Podľa názoru ECRI zákaz „hanobenia národa alebo jeho jazyka" nie je porovnateľný so zákazom verejného podnecovania k násiliu a nenávisti, hanobením a vyhrážaním sa, ak sa spácha úmyselne proti osobe alebo skupine osôb z dôvodu ich jazyka. ECRI navyše nevie o tom, že by slovenské súdy boli niekedy rozhodli, že v týchto prípadoch išlo o trestný čin podľa § 423.

[5] Podľa § 49 zákona o priestupkoch „ten, kto inému ublíži na cti tým, že ho urazí alebo vydá na posmech, môže dostať pokutu do 33 eur".

[6] § 140 d) „spáchanie trestného činu v úmysle verejne podnecovať k násiliu alebo nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, alebo spáchanie trestného činu z dôvodu národnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti". § 140 f) „spáchanie trestného činu národnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti".

13. ECRI odporúča, aby slovenské orgány rozšírili Trestný zákon o ustanovenia, podľa ktorých by hanobenie a vyhrážanie sa ako aj verejné podnecovanie k násiliu a nenávisti voči osobe alebo skupine osôb z dôvodu ich jazyka bolo trestným činom, ako sa uvádza v jej Všeobecnom politickom odporúčaní č. 7 ods. 18 a), b) a c).

14. Od roku 2009, kedy bolo do vnútroštátneho právneho poriadku transponované Rámcové rozhodnutie Európskej rady o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva, sú v Trestnom zákone presnejšie vymedzené pojmy „extrémistické skupiny“, „extrémistické materiály“ a „extrémistické trestné činy.“[7] ECRI preto uznáva, že zákaz výroby a šírenia „extrémistických materiálov“ je porovnateľný so zákazom šírenia, výroby alebo uchovávania rasistických materiálov podľa odporúčania v ods. 18 f) VPO č. 7, a že zákaz podpory a propagácie extrémistických skupín je porovnateľný so zákazom vytvorenia a vedenia skupiny podporujúcej rasizmus, podpory takejto skupiny a účasti na jej činnosti podľa ods. 18 g) VPO č. 7.

15. ECRI však konštatuje, že v definícii „extrémistickej skupiny“ a „extrémistického materiálu“ sa nespomína jazyk.

16. ECRI odporúča, aby slovenské orgány rozšírili Trestný zákon o ustanovenia, podľa ktorých je trestným činom šírenie, výroba alebo uchovávanie rasistických materiálov namierených proti osobe alebo skupine osôb z dôvodu ich jazyka, ako aj vytvorenie a vedenie skupiny podporujúcej rasizmus proti osobe alebo skupine osôb z dôvodu ich jazyka, podpora takejto skupiny a účasť na jej činnosti, v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 7 ods. 18 f) a g).

17. V súlade s VPO č. 7, v § 442d novely Trestného zákona z roku 2011 je trestným činom verejné popieranie, spochybňovanie alebo schvaľovanie holokaustu, ako aj verejné popieranie ďalších trestných činov spáchaných na základe fašistickej ideológie, komunistickej ideológie alebo ideológie použitia násilia podporujúcej potláčanie základných práv a slobôd. Ďalšia novšia novela ustanovuje, že nenávisť založená na sexuálnej orientácii je prejavom „extrémistickej zaujatosti“ a považuje sa za priťažujúcu okolnosť trestného činu (§ 140 g) Trestného zákona).[8]

18. Podľa § 19 ods. 2 Trestného zákona „páchateľom trestného činu môže byť iba fyzická osoba“. Právnické osoby preto nie je možné brať na zodpovednosť za žiaden z vyššie uvedených trestných činov, čo je v rozpore s odporúčaním ods. 22 VPO č. 7.[9]

19. ECRI odporúča, aby slovenské orgány zmenili a doplnili Trestný zákon tak, že za skutky súvisiace s rasizmom a rasovou diskrimináciou budú trestnoprávne zodpovedné aj právnické osoby, ako sa uvádza v ods. 18, 19, 20 a 21 jej Všeobecného politického odporúčania č. 7.

[7] Extrémistická skupina: § 129 ods. 3 Trestného zákona; extrémistický materiál: § 130 ods. 8 a 9 Trestného zákona a extrémistické trestné činy: § 140 a) Trestného zákona.

[8] Je to relevantné pre časť Rasové a homofóbne/transfóbne násilie a časť Politika boja proti diskriminácii a intolerancii voči ľuďom LGBT.

[9] Podľa dôvodovej správy k VPO č. 7 by sa táto zodpovednosť mala uplatňovať v prípade, že trestný čin spáchala v mene právnickej osoby akákoľvek osoba, najmä osoba konajúca ako orgán právnickej osoby (napríklad jej prezident alebo riaditeľ) alebo ako jej zástupca. Trestnoprávna zodpovednosť právnickej osoby nevylučuje trestnoprávnu zodpovednosť fyzických osôb.

- **Občianske a správne právo**

20. V roku 2004 Slovenská republika prijala antidiskriminačný zákon (ďalej len „zákon"), ktorým transponovala antidiskriminačné smernice EÚ.[10] Zákon obsahuje ustanovenia proti priamej aj nepriamej diskriminácii, obťažovaniu, neoprávnenému postihu, pokynu na diskrimináciu a nabádaniu na diskrimináciu (článok I, § 2 (2)) v oblasti zamestnanosti, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, vo vzdelávaní a v oblasti poskytovania tovarov a služieb (článok I, § 5).

21. V oblasti „zamestnania a povolania" zákon zakazuje okrem iného diskrimináciu na základe náboženského vyznania alebo viery, rasového, národného alebo etnického pôvodu, ako aj sexuálnej orientácie (článok I, § 6 (1)).[11] V ďalších oblastiach je diskriminácia medziiným zakázaná aj z dôvodu jazyka a farby pleti. Navyše, podľa zákona sa za diskrimináciu z dôvodu rodu považuje aj diskriminácia z dôvodu pohlavnej alebo rodovej „identifikácie" (čl. I, § 6 ods. 3 písm. a).[12]

22. Pre podrobnejšie informácie o zákone ECRI odkazuje na svoju štvrtú správu o Slovensku, ods. 18 a nasl. Nasledujúca analýza sa zameriava na najnovšie zmeny a doplnenia zákona alebo pretrvávajúce medzery.

23. V súlade s ods. 5 VPO č. 7, novely zákona prijaté v roku 2008 a naposledy v apríli 2013[13] (čl. I, § 8 (8)) umožňujú verejným orgánom (vrátane miestnych orgánov) a súkromným subjektom prijímať dočasné vyrovnávacie opatrenia s cieľom odstrániť znevýhodnenia vyplývajúce okrem iného z dôvodov rasového alebo etnického pôvodu a podporiť rovnaké príležitosti v prístupe k zamestnaniu, vzdelaniu a zdravotnej starostlivosti. V súlade s VPO č. 7 novela z roku 2013 rozšírila zákaz diskriminácie aj o zákaz hrozby diskriminácie.

24. Novela prijatá v roku 2008 zaviedla možnosť domáhať sa ochrany práva aj vo verejnom záujme (actio popularis). Zákon ustanovuje, že podnety tohto druhu môže podávať právnická osoba, „ktorej cieľom činnosti alebo predmetom činnosti je ochrana pred diskrimináciou" (spravidla sú to mimovládne organizácie na ochranu ľudských práv[14]) alebo Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej len „stredisko"). Novelou z roku 2011 bol zo zákona vypustený taxatívny výpočet sťažností, ktorých sa môže týkať actio popularis; zoznam takýchto sťažností už nie je vyčerpávajúci.[15]

25. Mimovládne organizácie, ktoré úspešne zastupujú obete diskriminácie, majú často ťažkosti s vyplatením odmeny za poskytnuté právne služby. Ich práca sa v skutočnosti nelíši od práce advokátov, ktorým sa podľa pravidiel advokátskej komory môže odmena vyplatiť priamo z náhrady, ktorú obeti priznal súd. Mimovládne organizácie takúto možnosť nemajú. Vznikla tak situácia, v ktorej

[10] Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod; smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorou sa ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolaní**;** a smernica Európskeho parlamentu a Rady (ES) 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania.

[11] Komisia EÚ musela začať konanie pre porušenie proti Slovenskej republike pre nedostatočnú ochranu obetí diskriminácie z tohto dôvodu. Konanie však bolo zastavené po tom, ako bol v antidiskriminačnom zákone konkrétne ustanovený aj tento dôvod. Správa Európskej komisie KOM (2014)2 v konečnom znení, s. 15.

[12] Je to relevantné pre časť Politika boja proti diskriminácii a intolerancii voči ľuďom LGBT.

[13] Zákon č. 32/2013, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 365/2004 Z. z. (antidiskriminačný zákon) a zákon č. 8/2008 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[14] Čl. I, § 10 ods. 1 písm. b) antidiskriminačného zákona.

[15] Čl. I, *§* 9a antidiskriminačného zákona v znení zákona č. 332/2011 Z. z.

mimovládne organizácie musia podávať sťažnosti proti diskriminácii prostredníctvom advokátov.[16]

26. ECRI odporúča, aby slovenské orgány novelizovali zákon s cieľom zabezpečiť, že mimovládne organizácie úspešne zastupujúce obete diskriminácie budú môcť dostať odmenu za svoje právne služby podobne ako advokáti odmeňovaní podľa pravidiel advokátskej komory.

- **Nezávislé orgány**

27. V tejto časti ECRI hodnotí právne predpisy týkajúce sa národných nezávislých orgánov vo svetle jej VPO č. 2 o špecializovaných orgánoch na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii na národnej úrovni a VPO č. 7, v ktorom sa odporúča, aby členské štáty boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii vo verejnom aj súkromnom sektore výslovne zverili nezávislým orgánom.

28. ECRI konštatuje, že v SR je koordinácia boja proti rasizmu a intolerancii zverená viacerým orgánom: (i) Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, (ii) Rada vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (ďalej len „rada“), ktorá bola poverená vypracovaním návrhu vôbec prvej komplexnej stratégie na ochranu ľudských práv, a jej početné výbory vrátane (iii) Výboru pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie a (iv) Výboru pre práva ľudí LGBTI, a (v) regionálne kancelárie bratislavského Centra právnej pomoci financovaného ministerstvom spravodlivosti[17] poskytujúceho právnu pomoc obetiam diskriminácie.[18] ECRI znepokojuje zložitá štruktúra rady, ktorá neuľahčuje jej rozhodovanie. Napríklad jej organizačná schéma pozostáva z ministra ako predsedu, ďalších štyroch ministrov ako podpredsedov, ôsmich štátnych tajomníkov a ďalších 25 zástupcov ďalších inštitúcií, ako aj viacerých zástupcov mimovládnych organizácií.

29. Hoci uvedené inštitúcie nie sú nezávislými orgánmi, ich činnosť je pre túto správu relevantná, a bude predmetom hodnotenia v ~~rámci~~ iných častiach správy.

- **Verejný ochranca práv (ombudsman)**

30. Verejný ochranca práv, ktorého nezávislosť zaručuje článok 151 a) ústavy a zákon č. 564/2001 Z. z., môže riešiť problematiku rasovej diskriminácie na základe podnetu jednotlivca podaného z dôvodu údajného porušenia jeho „základných práv a slobôd“ orgánom verejnej správy. Ak ombudsman/ka zistí, že porušenie práva je závažné alebo sa týka väčšieho počtu ľudí, môže vypracovať mimoriadnu správu pre parlament so žiadosťou, aby ju zaradil na program najbližšej schôdze.

31. Ombudsman/ka koná z vlastnej iniciatívy alebo na základe podnetu. V roku 2013 nová ombudsmanka predložila parlamentu svoju prvú výročnú správu, v ktorej sa vyjadrovala k rómskej problematike a k porušovaniu ľudských práv. V mimoriadnej správe z augusta 2013 ombudsmanka navyše vyjadrila obavy z pokračujúcej praxe vytvárania čisto rómskych tried v slovenských školách, zneužívania právomocí polície a núteného vysťahovania obyvateľov z obydlí na východnom Slovensku. V tejto správe adresovala parlamentu aj viaceré

[16] Európska sieť právnych expertov v oblasti nediskriminácie, 2012, s. 8.

[17] So sídlom v Žiline, Banskej Bystrici a Košiciach.

[18] Novelou zákona o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi sa uľahčili podmienky na získanie bezplatnej právnej pomoci, a maximálny príjem oprávňujúci na vznik nároku na služby Centra právnej pomoci sa zvýšil z 1,4 na 1,6-násobok sumy životného minima.

odporúčania. ECRI ľutuje, že parlament túto správu nezaradil na program rokovania.

32. ECRI víta skutočnosť, že ombudsmanka aktívnejšie vystupuje v oblasti boja proti diskriminácii v súlade s odporúčaním správy ECRI z roku 2008. Hoci pôsobnosť ombudsmanky v oblasti podpory a ochrany ľudských práv jednotlivcov nie je obmedzená iba na nesprávne úradné postupy, rovnako ako v prípade väčšiny ombudsmanov sa jej právomoci vzťahujú iba na činnosť orgánov verejnej správy a nezahŕňajú činnosť fyzických alebo právnických osôb.

- Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

33. Podľa článku II zákona je úlohou Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej len „stredisko“) dohliadať na dodržiavanie zákona v súlade s „ľudskými právami a zásadou rovnakého zaobchádzania“. Stredisko by malo na tento účel poskytovať právnu pomoc obetiam diskriminácie, vydávať odborné stanoviská k prípadom diskriminácie, viesť kampane na zvyšovanie povedomia a vykonávať zisťovania týkajúce sa diskriminácie (článok II § 1 ods. 2 zákona). Stredisko uverejňuje výročné správy o situácii v oblasti ľudských práv na Slovensku.

34. ECRI vo svojej štvrtej správe o Slovensku konštatovala, že niektorí členovia strediska neboli vnímaní ako nezávislí. Odporučila, aby slovenské orgány urobili kroky na posilnenie nezávislosti strediska ako antidiskriminačného orgánu. Vo svojich záveroch z roku 2012 týkajúcich sa plnenia tohto odporúčania ECRI konštatovala, že odporúčanie nebolo splnené. V marci 2012 stredisko stratilo akreditáciu Medzinárodného koordinačného výboru OSN ako národná inštitúcia na ochranu ľudských práv, pretože nepredložilo výboru potrebnú dokumentáciu.[19]

35. ECRI bola informovaná o viacerých iniciatívach slovenských orgánov zameraných na hodnotenie činnosti strediska. Poslednou z nich bol audit, ktorý vykonala nezávislá audítorská firma z poverenia ministerstva spravodlivosti v prvom polroku 2013. ECRI však vyjadruje poľutovanie nad tým, že napriek závažným nedostatkom týkajúcim sa nezávislosti strediska sa doposiaľ nerozhodlo o následných opatreniach.

36. ECRI odporúča, aby slovenské orgány novelizovali právne predpisy upravujúce zloženie a menovanie riadiacich a kontrolných orgánov a menovanie riaditeľa Slovenského národného strediska pre ľudské práva s cieľom posilniť nezávislosť strediska. Zaručí sa tak, že SR bude mať nezávislý orgán, ktorému bude výslovne zverený boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii vo verejnom aj súkromnom sektore.

37. ECRI napokon konštatuje, že stredisko by malo riešiť aj prípady diskriminácie z dôvodu sexuálnej orientácie ako jedného z dôvodov zakladajúcich právo na ochranu podľa zákona. Mohlo by riešiť aj diskrimináciu z dôvodu rodovej identity, pretože zákon, ako sa uvádza vyššie, zahŕňa aj diskrimináciu na základe rodovej identity a diskrimináciu na základe rodu.[20] [21]

[19] Podvýbor MKV OSN pre akreditáciu 2012, s. 28**.** Žiadosť strediska o opätovnú akreditáciu MKV posudzoval v marci 2014. Rozhodnutie sa očakávalo v máji 2014.

[20] Následné opatrenia k odporúčaniu CM/Rec(2010)05, príspevok Slovenska, časť 1.2.

[21] Je to relevantné pre časť Politika boja proti diskriminácii a intolerancii voči ľuďom LGBT.

2. Prejavy nenávisti[22]

38. Oživenie rôznych foriem verbálnych prejavov nenávisti namierených proti zraniteľným skupinám, ako sú napr. Rómovia, iné historické menšiny a ľudia LGBT, podnietilo slovenské orgány k prijatiu viacerých iniciatív. O týchto javoch a príslušných reakciách slovenských orgánov sa hovorí v tejto časti, ktorá sa týka všetkých foriem prejavu, prostredníctvom ktorých sa šíri, podnecuje, podporuje alebo ospravedlňuje rasová nenávisť, xenofóbia, antisemitizmus alebo iné formy nenávisti z dôvodu neznášanlivosti.[23]

- Legislatíva

39. Viaceré ustanovenia Trestného zákona týkajúce sa tzv. extrémistických trestných činov sú relevantné aj vo vzťahu k trestným činom prejavov nenávisti. ECRI preto odkazuje na analýzu v časti Trestné právo. Na prejavy nenávisti sa môžu vzťahovať aj ďalšie všeobecné ustanovenia trestného práva, týkajúce sa napr. ohovárania, hanobenia alebo urážky na cti. Na ochranu jednotlivca pred verbálnymi prejavmi nenávisti sa často využívajú aj právne prostriedky nápravy podľa občianskeho práva, najmä článok 11 Občianskeho zákonníka o ochrane cti a dobrého mena a článok 13 OZ zabezpečujúci zadosťučinenie pri porušení týchto práv.

- Údaje

40. Úlohu zhromažďovať údaje o trestných činoch spojených s verbálnymi prejavmi nenávisti majú ministerstvo vnútra, ministerstvo spravodlivosti a generálna prokuratúra. Štatistické údaje, ktoré na účely tejto správy poskytla výboru ECRI generálna prokuratúra a ministerstvo spravodlivosti, sú rozčlenené iba podľa príslušných ustanovení Trestného zákona, a nevykazujú sa v členení na jednotlivé druhy zistených osobitných motívov páchateľa, ani neuvádzajú dosť podrobne, ako sa o týchto prípadoch následne konalo v systéme súdnictva. Štatistické údaje z týchto dvoch zdrojov sa navyše líšili aj v počte odsúdených osôb. Podľa ministerstva spravodlivosti bolo za trestné činy súvisiace s „extrémizmom“ [24] v roku 2010 odsúdených spolu 31 osôb, v roku 2011 38 osôb a v roku 2012 32 osôb.[25] Údaje sú skrátka príliš všeobecné na to, aby poskytli zreteľný obraz situácie v súvislosti s prejavmi nenávisti.

41. ECRI sa domnieva, že údaje o trestných činoch prejavov nenávisti by mali byť rozčlenené podľa jednotlivých typov osobitných motívov, a že by mali jasnejšie uvádzať, ako sa o týchto prípadoch následne konalo v systéme súdnictva od momentu ich zaznamenania políciou. Pomohlo by to získať lepší prehľad o trendoch v krajine a zabezpečiť primeranú reakciu a ochranu obetí.

42. Na základe získaných informácií ECRI usudzuje, že Výbor pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie zvažuje prijatie mechanizmu na zhromažďovanie týchto údajov.

43. ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili vytvorenie mechanizmu na zhromažďovanie údajov o prípadoch prejavov nenávisti v členení podľa typu zaujatosti ako osobitného motívu a o tom, ako sa o týchto prípadoch následne konalo v systéme súdnictva, a aby tieto údaje boli sprístupnené verejnosti.

---

[22] Táto časť sa vzťahuje na rasistické a homofóbne/transfóbne verbálne prejavy.

[23] Pozri odporúčanie č. R(97)20 Výboru ministrov členským štátom o „prejavoch nenávisti“ prijaté 30. októbra 1997.

[24] Definíciu týchto trestných činov pozri v ods. 14 tejto správy.

[25] Najnovšie štatistické údaje o zločinoch z nenávisti predložilo Slovensko ODIHR na účely výročnej správy o Zločinoch z nenávisti v regióne OBSE za rok 2010.

- **Rasistický politický diskurz**

44. „Protimenšinová“ rétorika, najmä výroky, ktorých cieľom je vyburcovať protirómske nálady na získanie voličskej podpory, je bežným javom medzi politikmi z celého politického spektra.[26] Ohováračskú kampaň proti Rómom viedla najmä Slovenská národná strana (SNS) v roku 2010.[27] V tom istom roku táto strana verejne vyzvala aj na vytvorenie samostatného štátu pre Rómov na východnom Slovensku, kam by sa mali vysťahovať všetci Rómovia, aby prestali byť „záťažou“ pre krajinu.[28] V novembri 2013 bol líder krajne pravicovej strany Naše Slovensko (SĽNS)[29] zvolený do funkcie predsedu banskobystrického samosprávneho kraja, jedného z troch krajov s najväčším počtom rómskeho obyvateľstva.

45. Nízka volebná účasť na voľbách do orgánov banskobystrického samosprávneho kraja v roku 2013 (24,61 % v druhom kole) by nemala znižovať závažnosť ich výsledku. Mala by sa skôr chápať ako dôsledok rozšírenej nedôvery a únavy voličov, vrátane rómskej komunity, z neriešenia rómskej problematiky zo strany politikov. O ďalších extrémnych príkladoch tejto nedôvery, napr. stavaní plotov okolo rómskych osád alebo protirómskych protestných pochodoch, hovorí ECRI v časti Integrácia.

46. Podľa mnohých politických komentátorov sú lídri z celého politického spektra, ktorí často používajú nacionalistickú rétoriku na rýchle získanie politických bodov, do istej miery spoluzodpovední za to, že za predsedu samosprávneho kraja bol po prvýkrát v histórii Slovenska od roku 1989 zvolený krajne pravicový extrémista. Podľa názoru ECRI musia politici zohrať kľúčovú úlohu pri potláčaní ~~proticigánskych~~ (protirómskych) postojov a „protimenšinovej“ rétoriky všeobecne.[30]

47. ECRI odporúča, aby slovenské orgány presadzovali uplatňovanie legislatívy zakazujúcej politické strany, ktoré sú otvorene nepriateľské proti ľudským právam,[31] a aby prijali legislatívu o odopretí štátneho finančného príspevku pre takéto strany a o zákaze uchádzať sa o verejné funkcie pre osoby usvedčené z trestného činu rasizmu alebo rasovej diskriminácie.

- **Extrémistické skupiny**

48. Správy[32] naznačujú, že neonacistické skupiny majú na Slovensku približne 500 aktívnych členov a niekoľko tisíc sympatizantov. Napriek tomuto počtu si v posledných rokoch zdokonalili svoju stratégiu. Zdá sa napríklad, že rasistické pochody a verejné zhromaždenia sa im darí organizovať vďaka využitiu niektorých medzier v právnych predpisoch o obmedzeniach slobody

[26] Stredopravicový poslanec NR SR Štefan Kužma verejne obvinil Rómov zo zneužívania sociálnych dávok poskytovaním falošných údajov. Pozri ENAR (Európska sieť proti rasizmu) 2012, s. 40. Dokonca aj premiér obvinil etnické a národnostné menšiny z nelojálnosti voči štátu a vyhlásil, že „Slovensko sme prednostne nezakladali pre menšiny, ale najmä pre slovenský (etnický) štátotvorný národ“. Pozri vyhlásenie predsedu vlády v Martine z 26. februára 2013: http://www.sme.sk/c/6715570/natiahnute-ruky-no-minimalne-obcianske-cnosti-tak-vidi-fico-pristup-mensin.html .

[27] Napríklad v roku 2010 iniciovala kampaň, v ktorej Rómov spájala so zneužívaním sociálneho systému.

[28] Pozri Hammarberg, T.: 2001, s. 8, ods. 22.

[29] Strana, ktorá vyjadrovala podporu vojnovému fašistickému slovenskému štátu a používala jeho symboly, a ktorá v priebehu roka 2012 zorganizovala rad pochodov a zhromaždení.

[30] Napríklad vo februári 2012 bývalý podpredseda vlády pre ľudské práva a národnostné menšiny verejne odsúdil uchyľovanie sa k urážlivým protirómskym vyjadreniam počas volebných kampaní.

[31] § 2 zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach ustanovuje, že strana nesmie svojimi stanovami, svojím programom alebo činnosťou porušovať Ústavu Slovenskej republiky, ústavné zákony, zákony a medzinárodné zmluvy.

[32] Pozri napr. Ministerstvo zahraničných vecí USA 2012.

zhromažďovania (zákon č. 84/1990 Zb.). Verejné zhromaždenie je možné usporiadať jednoducho na základe písomného oznámenia o jeho konaní obecnému úradu. Polícia môže zhromaždenie rozpustiť iba vtedy, keď sa zmení na otvorene rasistickú demonštráciu. To sa však stáva len zriedka, alebo sa tak stane príliš neskoro.

- **Rasizmus na internete**

49. Existujú informácie o nenávistných a rasistických vyjadreniach na internete (aj na sociálnych sieťach). Namierené sú najmä proti rómskej komunite a v menšej miere proti historickej maďarskej menšine a cudzím štátnym príslušníkom.[33] V súvislosti so šírením rasistických ideológií na internete výskum odhalil znepokojujúcu toleranciu verejnosti voči takejto praxi.[34]

50. V roku 2010 bola zriadená verejná telefónna linka Stopline.sk na nahlasovanie informácií o trestných činoch spáchaných pomocou počítača, vrátane „rasizmu, extrémizmu a xenofóbie". Linka je súčasťou širšieho mimovládneho projektu financovaného z programu Európskej komisie Safer Internet Plus v spolupráci s ministerstvom vnútra. Ministerstvo školstva, ktoré koordinuje kampaň Rady Európy Hnutie proti prejavom nenávisti, uskutočnilo v roku 2013 rad aktivít na zvýšenie povedomia. Súčasťou kampane bolo zriadenie internetovej stránky www.beznenavisti.sk a plánuje sa aj výskum prejavov nenávisti na internete s cieľom zmapovať prítomnosť všetkých foriem neznášanlivosti.

51. ECRI berie tieto opatrenia s uspokojením na vedomie. V súlade so svojím VPO č. 6 ECRI nabáda slovenské orgány, aby prijali ďalšie opatrenia na boj proti šíreniu rasistických, xenofóbnych a antisemitských materiálov prostredníctvom internetu, napr. aby spresnili zodpovednosť hostiteľa obsahu, poskytovateľa obsahu a prevádzkovateľov webových stránok za šírenie rasistických, xenofóbnych a antisemitských správ (na základe ich technických funkcií).

52. Slovensko napríklad ani napriek konkrétnemu odporúčaniu v štvrtej správe ECRI ešte neratifikovalo Dodatkový protokol k Dohovoru o počítačovej kriminalite, ktorý sa týka kriminalizácie činov rasistickej alebo xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov. Orgány ECRI informovali, že dodatkový protokol bude podpísaný hneď po novelizácii Trestného zákona, ktorou sa zavedie trestnoprávna zodpovednosť právnických osôb za činy rasistickej a xenofóbnej povahy spáchané prostredníctvom počítačových systémov.[35]

53. ECRI opätovne odporúča ratifikáciu Dodatkového protokolu k Dohovoru o počítačovej kriminalite týkajúceho sa kriminalizácie skutkov rasistickej alebo xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov.

- **Rasizmus v médiách**

54. Vyjadrujú sa kritické výhrady ku „kódovému" jazyku, ktorý používajú niektoré bulvárne médiá, a ktorý by mohol šíriť predsudky a nenávisť, napr. odkazovaním na „osoby, ktoré nepracujú a žijú zo sociálnych dávok" (Rómovia),

[33] Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (PVRD), 2010, s. 24, ods. 98. Hammarberg, T.: 2011, s. 8. CERD (Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie) 2013, s. 3, ods. 8.

[34] Nadácia otvorenej spoločnosti 2012.

[35] Určitá trestnoprávna zodpovednosť firiem a iných právnických osôb za niektoré trestné činy bola do slovenského právneho poriadku zavedená v roku 2010. Uplatňuje sa vtedy, keď nie je možné zistiť totožnosť jednotlivého páchateľa. Činy rasistickej a xenofóbnej povahy spáchané prostredníctvom počítačových systémov však nepatria medzi trestné činy, za ktoré je možné vyvodiť trestnoprávnu zodpovednosť proti firme podľa zákona.

alebo informovaním o protirómskych protestoch „slušných slovenských ľudí“ (neonacistickí skínheadi).[36] Tieto typy médií pritom nevenujú dostatočnú pozornosť prejavom rasizmu, napr. v športe.[37] Podľa Etického kódexu z roku 2011 novinár nepodnecuje nenávisť, ani diskrimináciu založenú na rase, svetonázore, náboženskom vyznaní, etnickom pôvode, veku, sociálnom postavení, pohlaví či sexuálnej orientácii. O príslušnosti ľudí k menšine informuje iba v prípade, že táto informácia je v kontexte daného príspevku relevantná. Avšak Tlačová rada SR, ktorá dohliada na dodržiavanie kódexu, má pôsobnosť iba pre tlačené médiá, verejnosť o nej údajne vie len veľmi málo a medzi novinármi nie je populárna. Ročne dostáva len veľmi málo sťažností[38] a porušenie etického kódexu zistila iba v dvoch prípadoch.

55. V prípade internetových médií okrem povinnosti registrácie domény neexistuje prakticky žiadna regulácia ani samoregulácia.[39] Zdá sa, že všetko ostatné určujú obchodné praktiky a vzťahy vo vnútri internetového odvetvia. Na základe získaných informácií ECRI usudzuje, že Tlačová rada SR zvažuje rozšírenie svojej pôsobnosti aj na internetové médiá, aby mohla svoje reakcie lepšie prispôsobiť novému mediálnemu prostrediu. Doteraz však nebolo prijaté žiadne rozhodnutie.

56. Aj verejnoprávny vysielateľ (Rozhlas a televízia Slovenska) a niektorí súkromní vysielatelia prijali opatrenia, ktoré by mali zabezpečiť profesionálne a etické konanie ich novinárov. Rada pre vysielanie a retransmisiu dostala viacero sťažností na negatívne zobrazovanie Rómov vo vysielacích médiách.

57. ECRI odporúča, aby slovenské orgány bez toho, že by zasahovali do nezávislosti médií, povzbudzovali médiá k zabezpečeniu lepšieho dodržiavania etických štandardov, a aby overovali účinnosť etického kódexu ako prostriedku boja proti všetkým formám prejavov nenávisti v médiách, vrátane kódového rasistického jazyka, a aby tento kódex v prípade potreby posilnili.

58. ECRI taktiež odporúča, aby slovenské orgány podnietili Tlačovú radu SR k hľadaniu spôsobov, ako posilniť informovanosť o jej existencii a jej viditeľnosť medzi širokou verejnosťou a novinármi.

- **Šport**

59. Hanlivé výroky sa často vyskytujú na športových podujatiach, najmä na futbalových a hokejových zápasoch. Posledný takýto prípad sa týkal japonského futbalistu, ktorý ako dôvod svojho odchodu zo slovenského futbalového klubu v Rimavskej Sobote v januári 2013 uviedol rasizmus, keď ho fanúšikovia počas zápasov opakovane urážali, pričom jeho spoluhráči ani vedenie klubu na to nikdy nereagovali.[40]

60. Zákon o organizovaní verejných telovýchovných podujatí, športových podujatí a turistických podujatí z roku 2008 ustanovuje povinnosti usporiadateľov verejných športových podujatí, povinnosti účastníkov podujatia a úlohy miestnych orgánov a policajných síl. Zákon o organizovaní verejných

[36] Pozri článok Jona Silvermana „State-funded hate is revealed in Euro media“, 26. októbra 2012, The Jewish Chronicle on Line.

[37] Slovenské národné stredisko pre ľudské práva 2012, s. 93-94.

[38] Školkay, A.: 2011.

[39] Napr. rozhlasové vysielanie, ktoré sa uskutočňuje výhradne prostredníctvom internetu, sa nepovažuje za „vysielanie“ podľa zákona o rozhlasovom a televíznom vysielaní, a preto nepatrí do kompetencie Rady pre vysielanie a retransmisiu.

[40] http://www.thedaily.sk/nakamura-left-slovak-football-club-over-racism/#ixzz2bT78ap00. Pozri aj Slovenské národné stredisko pre ľudské práva 2012, s. 93-96.

športových podujatí, ktorý okrem iného zakazuje vystavovanie rasistických transparentov, nadobudol platnosť 1. februára 2014. Podľa pravidiel UEFA, ktoré sú záväzné pre všetky národné profesionálne futbalové federácie v Európe, prvým trestom pre klub, ktorého priaznivci sú uznaní vinnými z hanlivých rasistických prejavov, je dočasné zatvorenie štadióna. Ak tieto prejavy pokračujú aj naďalej, štadión sa zatvorí úplne a klubu sa uloží pokuta.[41]

61. V apríli 2013 sa v Bratislave konala konferencia pod názvom Krok vpred v boji proti rasizmu a homofóbii v športe, ktorú zorganizovala európska sieť Free Kick for Eqality a domáca mimovládna organizácia Ľudia proti rasizmu. Toto podujatie bolo súčasťou projektu „Futbalom za rovnosť – Boj proti rasizmu a homofóbii" zameraného na strednú a východnú Európu, ktorý financovala EÚ (2011-2013). Slovenské športové občianske združenie Futbal nás spája je pozitívnym príkladom využitia hodnôt športu na boj proti rasizmu a stereotypom zameraným najmä proti rómskej komunite. Združenie podporuje účasť a akceptáciu rómskych futbalistov v zmiešaných tímoch.

62. ECRI sa domnieva, že orgány by mali týmto iniciatívam poskytovať politickú aj finančnú podporu, pretože majú značný význam pre zamedzenie a potláčanie určitých foriem prejavov nenávisti v športe, ktoré síce nenapĺňajú znaky trestného činu, ale napriek tomu sú výrazom neznášanlivých postojov voči zraniteľným skupinám.

- **Prejavy nenávisti z dôvodu sexuálnej orientácie/rodovej identity**

63. Podľa prieskumu Agentúry Európskej únie pre základné práva (ďalej len „FRA") týkajúceho sa ľudí LGBT, s obťažovaním z dôvodu nenávisti sa v roku 2012 stretlo 24 % respondentov (priemer EÚ je 19 %). Iba 2 % z nich oznámili tieto incidenty polícii (priemer EÚ sú 4 %).[42]

64. Mimovládne organizácie zaoberajúce sa problematikou LGBT informovali o viacerých prípadoch, keď sa nepriateľských a niekedy aj urážlivých vyjadrení súvisiacich so sexuálnou orientáciou dopúšťali poprední politickí predstavitelia. Autorom tých najhorších z nich bol líder strany SNS, ktorý homosexuálov označoval za abnormálnych deviantov podobných pedofilom; tieto výroky boli uverejnené aj na internetovej stránke tejto strany. Podobné verejné vyhlásenia odzneli aj zo strany ďalších politikov počas rozpravy o návrhu zákona o partnerstvách osôb rovnakého pohlavia v roku 2012.[43] Bezprecedentnú nenávistnú kampaň navyše rozpútal návrh Stratégie na ochranu a podporu ľudských práv v SR, ktorá zahŕňa aj časť o ľuďoch LGBT. V decembri 2013 bol vydaný pastiersky list Konferencie katolíckych biskupov pod názvom Kultúra smrti, ktorý obsahoval veľmi urážlivé výroky na adresu ľudí LGBT. ECRI vyjadruje poľutovanie nad tým, že pre žiadne z týchto verejných vyhlásení proti ľuďom LGBT alebo pre nenávistnú internetovú kampaň nebolo doposiaľ začaté trestné stíhanie alebo občianskoprávne konanie.

65. Ako sme už uviedli, antidiskriminačný zákon zveril úlohu zaoberať sa prípadmi diskriminácie z dôvodu sexuálnej orientácie a rodovej identity Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva. ECRI však konštatuje, že vyhlásenia politikov zacielené proti LGBT nevyvolali zo strany strediska žiadnu zmysluplnú

[41] V roku 2002 UEFA uložila Národnej futbalovej federácii pokutu za rasistické správanie priaznivcov jej národného tímu počas zápasu proti Anglicku.

[42] EU FRA 2013 - EU LGBT survey data explorer http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps.

[43] Slovenské národné stredisko pre ľudské práva 2012, s. 136-141.

reakciu.[44] Vo svojej výročnej správe za rok 2012 sa stredisko síce o takýchto vyhláseniach zmienilo, ale jeho správa obsahuje len veľmi všeobecné odporúčanie viesť „trvalý a pokojný dialóg“ všetkých zainteresovaných strán.[45]

66. ECRI sa domnieva, že vhodnejšie ako vydávať odporúčania, v ktorých sa nerozlišuje medzi obeťami a pôvodcami prejavov nenávisti, by bolo, keby stredisko zastupovalo členov tejto skupiny v súdnych sporoch, pričom by využilo všetky právne nástroje, ktoré mu poskytuje antidiskriminačný zákon. Je to obzvlášť dôležité z hľadiska ochrany práv zraniteľných skupín vrátane ľudí LGBT, keď sa obete často zdráhajú podávať podnet na súdne konanie kvôli obavám z ďalšieho prenasledovania.[46] Pokiaľ ide o odporúčanie týkajúce sa tejto záležitosti, ECRI odkazuje na časť Témy konkrétne sa týkajúce Slovenska.

3. Rasové a homofóbne/transfóbne násilie

- Údaje

67. Napriek tomu, že v roku 2006 bol zavedený nový mechanizmus zberu údajov o rasovo motivovaných trestných činoch, dostupné údaje neposkytujú jednotný a detailný obraz trendov v oblasti násilných rasovo motivovaných trestných činov na Slovensku, pretože nie sú rozčlenené podľa etnického/národného pôvodu obetí alebo podľa motívu rasovej diskriminácie, a neposkytujú ani podrobné informácie o tom, ako prebiehalo následné konanie o týchto prípadoch pred policajnými a justičnými orgánmi. Preto je ťažké získať presnejšiu predstavu o tejto situácii, najmä pokiaľ ide o násilie proti Rómom.

68. Mimovládne organizácie informovali o deviatich násilných trestných činoch proti Rómom v období 2009 až 2012.[47] V ďalších prípadoch sa rómske osady stali terčom vandalizmu, ktorý ohrozoval životy ich obyvateľov. Doposiaľ najhorší incident, ktorý dostal široké mediálne pokrytie ospravedlňujúce tento čin, sa odohral v júni 2012 v Hurbanove, kde mestský policajt v čase osobného voľna zabil troch a zranil štyroch Rómov.

69. Médiá, občianska spoločnosť a medzinárodné organizácie informovali aj o zlom zaobchádzaní (a všeobecne hrubom konaní) polície voči Rómom.[48] Podľa štúdie Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM)[49] sa obeťami násilia stávajú aj zahraniční migranti, ktorí nemajú dosť kontaktov so štátnymi orgánmi na to, aby mohli oznámiť toto násilie alebo požiadať o pomoc. Takéto skúsenosti majú najčastejšie osoby patriace k viditeľným menšinám, ako sú napr. Afričania alebo príslušníci moslimskej komunity. Nízke povedomie zraniteľných skupín o existujúcich právnych nástrojoch v kombinácii so všeobecnou nedôverou v políciu spôsobuje, že na Slovensku je akútnym

---

[44] Podľa jednej mimovládnej organizácie bola stredisku v roku 2007 adresovaná žiadosť, aby zareagovalo na hanlivé vyhlásenia istého poslanca. Stredisko dospelo k záveru, že poslanec svojimi vyjadreniami neporušil antidiskriminačný zákon, pretože neboli namierené proti konkrétnej osobe.

[45] Slovenské národné stredisko pre ľudské práva 2012, s. 141.

[46] V tejto súvislosti pozri Európsku sieť orgánov pre rovnaké zaobchádzanie 2013. Pozri aj článok-19 2013.

[47] V roku 2009 dvadsaťročný muž, vykrikujúc nacistické heslá, vystrelil na Róma v Zohore; v roku 2010 iný muž strieľal na skupinku Rómov v Dubnici nad Váhom. V marci 2012 sa obeťou fyzického aj verbálneho útoku troch mladíkov stala skupina Rómov v Košiciach. V apríli 2013 skupina 20 skínheadov napadla Róma s priateľkou v Banskej Štiavnici.

[48] Písomné pripomienky mimovládnych organizácií Poradňa pre občianske a ľudské práva a Človek v tiesni Slovenská republika k deviatej a desiatej periodickej správe Slovenskej republiky k Dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (ICERD), marec 2013, s. 8-10.

[49] IOM Slovensko 2013.

problémom neúmerne nízka miera nahlasovania rasovo motivovaného násilia a rasistických verbálnych útokov zo strany polície.[50]

70. O homofóbnom/transfóbnom násilí na Slovensku neexistujú žiadne oficiálne údaje a žiadne incidenty tohto druhu sa neuvádzali ani vo Výročnej správe o zločinoch z nenávisti v regióne OBSE.[51] Mimovládna organizácia Iniciatíva Inakosť spustila internetovú stránku určenú na informovanie o homofóbnom násilí – alebo o iných homofóbnych incidentoch – a na poskytovanie informácií obetiam tohto násilia. Táto mimovládna organizácia bude zaznamenávať incidenty a osobám, ktoré oznámia trestné činy, bude pomáhať v ich styku s úradmi.

- **Reakcia slovenských orgánov**

71. V každom súdnom okrese sa problematike extrémizmu venuje vybraný prokurátor; v rámci policajného prezídia existuje osobitný odbor extrémizmu a okresné policajné oddelenia majú útvary pre extrémizmus; na úrovni krajských policajných riaditeľstiev sa na menšinovú/rómsku problematiku špecializuje 231 policajtov. Na základe Koncepcie boja proti extrémizmu na roky 2011-2014 prijatej ministerstvom vnútra bola vytvorená databáza extrémistických symbolov, ktorá slúži sudcom, prokurátorom aj polícii, a v krátkom čase sa majú vypracovať nové usmernenia pre políciu. Policajti sa pravidelne zúčastňujú školení o opatreniach na boj proti novým formám extrémistických trestných činov a o zabránení použitia nadmernej sily proti Rómom. Výbor pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie pôsobí ako poradný orgán v pôsobnosti ministerstva vnútra.

72. Od augusta 2013 musí vyšetrovanie súvisiace s extrémizmom viesť policajný vyšetrovateľ (a nie radový policajt ako dovtedy). S cieľom ďalej zlepšiť vyšetrovanie sa uvažuje o novelizácii § 115 Trestného poriadku, ktorá by povolila odpočúvanie[52] aj pri vyšetrovaní trestných činov uvedených v § 140 a) Trestného zákona (extrémistické trestné činy). Okrem toho sa navrhuje, aby polícia pri všetkých extrémistických trestných činoch používala rovnaké vyšetrovacie postupy, a aby sa povinne robil zvukový aj obrazový záznam všetkých zásahov bezpečnostných zložiek.

73. ECRI berie s uspokojením na vedomie úsilie o zlepšenie vyšetrovania rasovo motivovaného násilia, ale poznamenáva, že podobné informácie o stratégiách a opatreniach prijatých na posilnenie boja proti rasovému násiliu dostala aj v roku 2008 v súvislosti s jej štvrtou správou o Slovensku. ECRI s poľutovaním konštatuje, že tieto opatrenia nepriniesli očakávané výsledky.

74. Napríklad podľa údajov, ktoré ECRI poskytlo ministerstvo spravodlivosti, v rokoch 2010 až 2012 bolo iba deväť osôb odsúdených za násilný trestný čin, pri ktorom bola ako priťažujúca okolnosť uznaná „rasová nenávisť“. Podľa Európskeho centra pre práva Rómov (ERRC) bol v rokoch 2008 až 2011 rasový motív uvedený v obžalobe iba v dvoch z ôsmich prípadov údajného rasového násilia a potvrdený bol iba v jednom prípade. Podľa novšej správy ERRC v roku 2011 bolo v polovici prípadov vyšetrovanie údajného rasového násilia

[50] Hľadanie bariér v prístupe k účinnej právnej ochrane pred diskrimináciou: s.128 http://poradna-prava.sk/wpcontent/uploads/2012/11/Publik%C3%A1ciu-si-m%C3%B4%C5%BEete-stiahnu%C5%A5-tu-105-MB.pdf .

[51] ILGA-Europe informovala o dvoch menej závažných fyzických útokoch spáchaných skupinou osôb počas bratislavského Dúhového pochodu Pride v marci v júni 2013, ktoré polícia úspešne vyšetrila.

[52] § 115 Trestného poriadku povoľuje odpočúvanie telefónnych hovorov alebo sledovanie pošty v trestnom konaní iba v prípade mimoriadne závažných úmyselných trestných činov alebo trestných činov týkajúcich sa povinností podľa medzinárodných zmlúv.

zastavené.[53] V hurbanovskom prípade, o ktorom sa hovorilo v ods. 66, bol páchateľ odsúdený na deväť rokov odňatia slobody a povinnú psychiatrickú liečbu. Ale rovnako ako v iných prípadoch, ani pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní tohto trestného činu sa rasový motív nebral do úvahy.

75. V novele Trestného zákona z mája 2013 bola k priťažujúcim okolnostiam trestného činu pridaná aj sexuálna orientácia. Na tomto základe polícia môže zaznamenávať aj údaje týkajúce sa okrem iného aj homofóbneho/transfóbneho násilia. ECRI preto opakuje odporúčanie o nutnosti podrobných štatistických údajov o rasovo motivovaných a homofóbnych/transfóbnych trestných činoch, uvedené už v časti Prejavy nenávisti.

76. Ďalšia oblasť, kde by sa mohla zlepšiť reakcia slovenských orgánov, sa týka sťažností na policajné násilie. Interné vyšetrovanie zneužitia právomoci polície patrí do pôsobnosti Sekcie kontrolnej a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra SR. Podľa získaných informácií však táto sekcia zamietne vyše 80 % z prijatých sťažností pre nedostatok dôkazov do jedného mesiaca od ich prijatia;[54] nevedie evidenciu o počte a povahe prípadov rasistického konania polície ani o tom, ako sa o týchto prípadoch následne konalo v systéme súdnictva.[55] Podľa ombudsmanky je dôsledkom absencie nezávislého mechanizmu vyšetrovania postupov polície nielen to, že „vzbudzuje nedôveru k polícii, ale zároveň vytvára priestor, aby sa pomerne ľahko dali ukryť prípady policajnej svojvôle aj vtedy, ak polícia takouto činnosťou zasiahne do základných práv a slobôd osôb“.[56]

77. A napokon, trestné konanie je príliš zdĺhavé v dôsledku pomalosti vyšetrovania a trestného stíhania; niekoľko prípadov rasovej diskriminácie, o ktorých vnútroštátne súdy začali konať v roku 2006 alebo 2007, nebolo doteraz uzavretých.[57] V najznámejšom príklade, ktorý dostal široké mediálne pokrytie, ide o skupinu rómskych chlapcov, ktorí boli údajne vystavení ponižujúcemu zaobchádzaniu počas policajného zaistenia v Košiciach v marci 2009. Hoci na jar roku 2010 bolo desať policajtov obžalovaných z trestného činu s rasovým motívom, prípad nebol dodnes uzavretý. V bližšej minulosti, v júni 2013, mimovládne organizácie aj médiá priniesli správu o represívnej policajnej akcii v obci Moldava nad Bodvou v košickom regióne, pri ktorej bolo údajne zranených vyše 30 osôb, vrátane detí.[58] Až šesť mesiacov po tomto incidente Generálna prokuratúra SR nariadila vyšetrenie policajného zásahu, ktoré ešte stále prebieha.

78. ECRI odporúča, aby slovenské orgány s podporou mimovládnych organizácií a zástupcov zraniteľných skupín zvýšili povedomie verejnosti o právnych nástrojoch pre boj proti rasovému násiliu a o krokoch polície proti rasovému násiliu, a aby svoje úsilie zamerali na najohrozenejšie osoby.

---

[53] Európsky súd pre ľudské práva (ESĽP) v prípadoch Mižigárová proti SR, 14. decembra 2010 (74832/01), a Koky a ďalší proti SR, 12. júna 2012 (13624/03), rozhodol, že orgány neurobili na vyšetrenie incidentov všetko, čo by sa bolo dalo očakávať. ESĽP však neposudzoval prípad podľa článku 14 (zákaz diskriminácie).

[54] Výročné správy o trestných činoch príslušníkov policajného zboru ukazujú, že v roku 2010 bolo 84 % zo 184 prijatých sťažností posúdených a zamietnutých bez toho, aby bolo začaté trestné stíhanie; v roku 2011 to bolo 89 % zo 168 prijatých sťažností, a v roku 2012 sa to týkalo 83 % zo 158 prijatých sťažností.

[55] Pozri Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT) 2010, s. 15; CERD 2013, ods. 9.

[56] Verejný ochranca práv 2013.

[57] Písomné pripomienky Poradne pre občianske a ľudské práva a nadácie Ľudia v núdzi SR k Dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD), s. 11-12.

[58] V správe o tomto incidente, ktorý ombudsmanka predložila parlamentu, sa poukazuje na viacero porušení ľudských práv, ktorých sa polícia dopustila pri zákroku proti rómskym obyvateľom osady. Po internom prešetrení prípadu však minister vnútra poprel akékoľvek zneužitie právomocí polície.

79. ECRI opakuje odporúčanie, aby v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 11 o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v práci polície slovenské orgány vytvorili orgán, ktorý bude nezávislý od polície aj od prokuratúry, a ktorý bude poverený vyšetrovaním údajných prípadov rasovej diskriminácie a zneužitia právomocí polície.

80. ECRI dôrazne opakuje aj odporúčanie, aby slovenské orgány zabezpečili účinné vyšetrovanie tvrdení o údajnej rasovej diskriminácii alebo zneužití právomocí polície, a aby tam, kde je to potrebné, zabezpečili primerané potrestanie páchateľov takýchto skutkov.

4. Integračná politika

- Politika začleňovania Rómov

81. Integračná politika SR sa zameriava predovšetkým na Rómov, druhú najväčšiu menšinu po maďarskej menšine.[59] Rómovia žijú najmä v najchudobnejších krajoch Slovenska – v prešovskom, košickom a banskobystrickom kraji. Slovensko je zapojené do Dekády začleňovania Rómov 2005-2015. Revidovaný akčný plán dekády na roky 2011-2015[60] je v súčasnosti súčasťou národnej stratégie pre integráciu Rómov[61] do roku 2020. Cieľom stratégie je „odstrániť rozdiely“ vo vzdelávaní, zamestnaní, zdravotnej starostlivosti a bývaní medzi „marginalizovanou rómskou komunitou“ a väčšinovým obyvateľstvom.

82. Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ďalej len „úrad splnomocnenca“) je orgánom, ktorý koordinuje vykonávanie štátnej politiky vo vzťahu k Rómom. Pokiaľ ide o úlohu a výkon úradu splnomocnenca, ECRI odkazuje na časť Témy konkrétne sa týkajúce Slovenska. Napriek tomu, že každoročne by sa mala vypracúvať monitorovacia správa o NSIR,[62] žiadna takáto správa nebola zatiaľ uverejnená. Vo februári 2014 splnomocnenec predložil príslušným ministerstvám na spripomienkovanie správu o plnení NSIR za roky 2012 a 2013. Avšak medzičasom pokrok v plnení NSIR vyhodnotili mimovládne[63] a medzinárodné organizácie.[64] Okrem toho o tejto otázke diskutovala aj delegácia ECRI s viacerými verejnými činiteľmi, mimovládnymi organizáciami a inštitúciami počas svojej návštevy v Slovenskej republike.

83. Tieto zdroje označili štruktúru NSIR a jej Akčný plán za uspokojivé. Do prípravy stratégie boli zapojené medzinárodné organizácie, ako aj rómske a nerómske mimovládne organizácie. Ale napriek tomu, že existuje Komisia pre rómske komunity, ktorej predsedom je splnomocnenec, vykonávanie jednotlivých programov v rámci NSIR zostáva v pôsobnosti jednotlivých ministerstiev (najmenej piatich). Z tohto dôvodu je ťažké zabezpečiť komplexný prístup k začleňovaniu Rómov. Navyše, na NSIR nie sú osobitne vyčlenené žiadne prostriedky zo štátneho rozpočtu; dlhodobá udržateľnosť NSIR je neistá, pretože je takmer výlučne financovaná z prostriedkov EÚ; mimovládne

[59] Oficiálne je uznaných 12 národnostných menšín. Údaje o etnickej príslušnosti sa síce nezhromažďujú, ale v sčítaní obyvateľov z roku 2011 sa k rómskej národnosti prihlásilo 105 738 osôb. Podľa zdrojov UNDP sa počet rómskej populácie odhaduje na približne 400 000 osôb, čo predstavuje 7,45 % celkového počtu obyvateľov krajiny.

[60] Uznesenie č. 255/2011, Revidovaný akčný plán Dekády začleňovania Rómov 2005 – 2015 na obdobie 2011 – 2015.

[61] Podľa Rámca národných stratégií začleňovania Rómov v EÚ, ktorý prijala Rada EÚ v roku 2011, muselo stratégiu prijať všetkých 28 členských štátov EÚ.

[62] Splnomocnenec by mal vypracúvať výročnú monitorovaciu správu o NSIR, ktorá by sa mala predložiť Európskej komisii, NSIR, s. 56.

[63] Lajčáková, J.: 2013.

[64] ES (2013): Správa o pokroku pri vykonávaní NSIR, KOM (2013)454 v konečnom znení.

organizácie[65] a orgány miestnej samosprávy môžu len s ťažkosťami získať priamy prístup k týmto prostriedkom a skutočnosť, že existuje len málo údajov o diskriminácii v potrebnom členení, sťažuje monitorovanie plnenia NSIR.

84. Medzi ciele NSIR patrí aj potláčanie stereotypných predstáv o Rómoch a ich stigmatizácie medzi majoritnou spoločnosťou.[66] Podľa viacerých správ[67] však veľkou prekážkou k dosiahnutiu tohto cieľa je nedostatočné presadzovanie antidiskriminačných právnych predpisov a opatrení proti anticigánstvu.[68] Orgány ECRI informovali, že v rámci riešenia týchto problémov úrad splnomocnenca pripravuje akčný plán na prekonávanie negatívnych stereotypov prostredníctvom zlepšenia spôsobu predstavovania Rómov verejnosti. Navyše, s aktívnym zapojením všetkých zainteresovaných strán vrátane Rómov sa pripravuje Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv, ktorej prijatie sa očakáva v júni 2014. ECRI nabáda slovenské orgány, aby zabezpečili koordináciu akčného plánu splnomocnenca a celoštátnej stratégie s NSIR.

85. ECRI dôrazne odporúča zavedenie povinnej vzájomnej koordinácie medzi ministerstvami a zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti NSIR prostredníctvom pridelenia primeraných účelovo viazaných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na vykonávanie stratégie.

- **Výsledky politiky**

86. ECRI môže len ťažko posúdiť pokrok dosiahnutý v začleňovaní Rómov, pretože nemá k dispozícii komplexné údaje o prístupe Rómov k vzdelaniu, zamestnaniu, bývaniu a zdraviu. Väčšina dostupných údajov pochádza od medzinárodných alebo mimovládnych organizácií, ale len málo z nich poskytli príslušné orgány.

87. Orgány si túto skutočnosť uvedomujú. Z tohto dôvodu UNDP v roku 2013 vypracoval Atlas rómskych komunít na Slovensku v spolupráci s úradom splnomocnenca, Združením miest a obcí a Prešovskou univerzitou. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny spolupracuje s UNDP aj pri zbere štatistických údajov o životných podmienkach Rómov.[69]

88. ECRI odporúča, aby slovenské orgány bez ďalších odkladov ukončili hodnotenie vykonávania Národnej stratégie pre integráciu Rómov (NSIR), aby tak bolo možné vyhodnotiť jej výsledky a v prípade potreby redefinovať jej parametre a ciele. V tejto súvislosti by orgány mali posilniť zber údajov o rovnakých príležitostiach pre Rómov, vyhodnotiť pokrok v ich začleňovaní, najmä v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, bývania a zdravia, pričom by mali zabezpečiť rešpektovanie zásad dôvernosti, dobrovoľného prihlásenia sa k menšine a informovaného súhlasu. ECRI odkazuje na bod 15 svojho Všeobecného politického odporúčania č. 13 o boji proti anticigánstvu a diskriminácii Rómov.

89. Pokiaľ ide o výsledky NRIS v boji proti segregácii rómskych žiakov, ECRI odkazuje na časť Témy konkrétne sa týkajúce Slovenska. Cieľom NSIR je riešiť aj ďalšie otázky súvisiace s integráciou rómskych žiakov v škole, ako je napr.

[65] V roku 2013 z celkovej sumy 900 000 EUR Ministerstvo zahraničných vecí SR financovalo 58 projektov mimovládnych organizácií, ktoré sa však týkali rôznych aktivít v oblasti ľudských práv, a nielen začleňovania Rómov.

[66] NSIR, s. 46.

[67] Pozri najmä časť už uvádzanej správy ES s názvom „Presvedčivo bojovať proti diskriminácii".

[68] Definíciu anticigánstva pozri vo VPO ECRI č. 13.

[69] Štatistické sledovanie životných podmienok vybraných skupín obyvateľstva 2010-2015.

vysoká miera absencií žiakov, slabé školské výsledky a vysoké percento žiakov predčasne ukončujúcich školskú dochádzku.[70]

90. Zdá sa však, že reakcia štátneho vzdelávacieho systému na tieto problémy nie je vždy dostatočne pružná. Napríklad, hoci sa ukázalo, že vzdelávacia podpora poskytovaná rómsky hovoriacimi asistentmi učiteľa má zásadný význam pre začleňovanie rómskych žiakov, ECRI bola informovaná, že zamestnávanie asistentov učiteľa nie je vždy jednoduché, pretože často nemajú požadované zákonom stanovené vzdelanie.[71] Výsledkom tejto skutočnosti je, že len menšie percento zo 400 asistentov učiteľa ovláda rómsky jazyk. ECRI chápe potrebu zabezpečiť dodržiavanie kvalifikačných požiadaviek na učiteľskú prácu; mala by sa však zohľadniť pridaná hodnota znalosti rómskeho jazyka a prijať relevantné legislatívne zmeny.

91. Navyše, podľa bodu 1.5.1 dôvodovej správy k návrhu opatrení v rámci rómskej reformy „Správna cesta," ktoré v roku 2012 inicioval úrad splnomocnenca, malo by sa zaviesť prísnejšie prepojenie medzi vyplácaním sociálnych dávok rodičom a školskou dochádzkou ich detí. ECRI chápe dôležitosť podpory školskej dochádzky, ale kladie si otázku, či politika založená prevažne na sankciách môže úspešne podporiť školskú dochádzku alebo zlepšiť vzdelávacie výsledky, ak nebudú súčasne prijaté konkrétne kroky na riešenie iných príčin vysokej miery absencie rómskych žiakov (ako sú napr. zlé bytové podmienky v osadách, ktoré sa nachádzajú ďaleko od stredu obce, ale napriek tomu nemajú školu a/alebo možnosti dopravy). Mimovládne organizácie sa navyše domnievajú, že hrozba sankciami ako cesta k povzbudeniu školskej dochádzky by bola v rozpore so samotným duchom NSIR. ECRI preto víta informáciu od slovenských orgánov, že súčasná vláda nemá v úmysle prepojiť vyplácanie sociálnych dávok so školskou dochádzkou žiakov (ECRI však poznamenáva, že návrhy predložené v rámci programu „Rómska reforma – Správna cesta" sú naďalej v plnom znení uverejnené na internetovom sídle Ministerstva vnútra SR).

92. Ďalším negatívnym faktorom začleňovania Rómov je ich obmedzený prístup k zamestnaniu. Nedostatočný prístup k vzdelávaniu a s tým súvisiaca nižšia kvalifikačná úroveň Rómov túto situáciu vysvetľujú len čiastočne.[72] Vysoká miera nezamestnanosti Rómov súvisí aj s tým, že úrady práce im neposkytujú potrebnú podporu pri hľadaní zamestnania, s nevhodnosťou programov odbornej prípravy pre dlhodobo nezamestnaných, napr. Rómov, a s neochotou zamestnávateľov prijímať do zamestnania Rómov aj napriek dočasným dotáciám na mzdu.[73] A napokon, žiadne konkrétne opatrenia neboli prijaté na riešenie viacnásobnej diskriminácie rómskych žien na trhu práce.

93. Okrem toho prekážkou k prijatiu nízko platenej práce je výška sociálnych dávok priznaných veľkým rodinám s nízkym príjmom, medzi ktoré patria najmä rómske rodiny.[74] Pomôcť riešiť tento problém by mal návrh zákona, ktorý má byť

[70] Údaje o predčasnom ukončení školskej dochádzky ukazujú, že 20 % Rómov vo veku 17-23 rokov neukončilo nižšie stredné vzdelávanie (celoštátny priemer je 1 %) a 95 % Rómov vo veku 18-22 rokov nezískalo vyššie než nižšie stredné vzdelanie. Základnú školu ukončilo iba 60 % rómskej populácie a vysokoškolské vzdelanie získalo iba 0,3 % rómskej populácie.

[71] Zákon č. 248/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní.

[72] 36 % rómskych uchádzačov o prácu uviedlo, že v priebehu 12 mesiacov predchádzajúcich prieskumu sa pri hľadaní zamestnania stretli s diskrimináciou. EU-MIDIS Main Results Report, FRA, s. 42.

[73] V rámci podporných opatrení štát poskytuje príspevok na podporu zamestnania počas určitého obdobia, po uplynutí ktorého musí náklady na zamestnávanie znášať zamestnávateľ; Messing, V.: 2013, ods. 4.7.

[74] Hrubá mzda za nízko platenú prácu je okolo 400 EUR. Dávky v hmotnej núdzi sa pohybujú od 61 EUR do 212 EUR mesačne v závislosti od počtu a veku osôb žijúcich v domácnosti. Vzhľadom na výšku dávky v hmotnej núdzi a ďalšie s ňou súvisiace dávky (ako je bezplatné stravovanie detí v škole, príspevok na cestovné atď.) prijatie nízko platenej práce nie je pre rodiny s nízkymi príjmami výhodné.

schválený v roku 2014, a ktorý má podmieniť vyplácanie dávok v hmotnej núdzi a súvisiace sociálne dávky povinnosťou ich príjemcov odpracovať určitý počet hodín verejnoprospešných prác[75] (najmä prác na udržiavaní verejných priestranstiev alebo na projektoch služieb určených obcou).[76] Mnohé mimovládne organizácie sa obávajú, že prepojenie týchto prác s dávkami v hmotnej núdzi bude znamenať, že v niektorých regiónoch sa budú tieto práce takmer výhradne prideľovať Rómom. To prispeje skôr k pretrvávaniu rozdielov v zamestnanosti podľa etnickej príslušnosti než k tomu, aby sa Rómom pomohlo úspešne sa uplatniť na trhu práce. Tieto opatrenia však majú podporu splnomocnenca, ktorý ich považuje za pozitívny krok k osvojeniu si pracovných návykov potenciálne vedúcich k vstupu alebo opätovnému vstupu na trh práce; tieto opatrenia môžu tiež pomôcť prekonávať stereotypné predstavy o Rómoch ako o „lenivcoch“.

94. Ďalším faktorom odrádzajúcim od vstupu na trh práce je, že nie sú bežne dostupné mikropôžičky, ktoré na nepravidelnom základe[77] poskytuje iba niekoľko mimovládnych organizácií na účely výkonu živnosti alebo na bývanie. Rómovia si požičiavajú peniaze zo súkromných zdrojov za neúmerne vysoké úroky, a rýchlo sa ocitajú v situácii, že nie sú schopní pôžičku splácať a nariaďuje sa proti nim exekučné konanie. Keďže na minimálnu dávku v hmotnej núdzi sa vzťahuje ústavná ochrana proti zrážkam zo mzdy, rómski dlžníci radšej poberajú dávky sociálnej starostlivosti namiesto toho, aby sa riadne zamestnali, pretože splátky dlhu by sa im okamžite začali zrážať zo mzdy.

95. Zdá sa teda, že opatrenia na podporu zamestnanosti Rómov v rámci NSIR dostatočne neriešia tento naďalej existujúci „bludný kruh“. Na druhej strane, ako pozitívny stimul pre zamestnanosť Rómov sa osvedčilo zriaďovanie tzv. obecných firiem poskytujúcich pracovné príležitosti pre Rómov, často v tradičných remeslách, ako tomu je napr. v obci Spišský Hrhov na východnom Slovensku. ECRI nabáda slovenské orgány, aby ďalej podporovali iniciatívy tohto druhu, ktoré sú v súlade s jej odporúčaním VPO č. 13, a aby v konzultácii s Rómami hľadali alternatívy k zaniknutým remeslám, ktoré Rómovia tradične vykonávali.

96. ECRI berie so záujmom na vedomie možnosť prijímať dočasné „vyrovnávacie opatrenia“ (pozitívne opatrenia) aj s cieľom odstrániť znevýhodnenie z rasových alebo etnických dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine. Mohli by sa tak vytvoriť nové príležitosti na začleňovanie Rómov v oblasti vzdelávania a zamestnávania. Keďže treba spresniť spôsob vykonávania týchto opatrení, slovenské orgány si objednali prieskum, ktorého cieľom je vypracovať príslušné usmernenia. Je samozrejmé, že dostupnosť údajov by výrazne pomohla pri navrhovaní dočasných vyrovnávacích opatrení v tejto oblasti, v ktorých sú zraniteľné osoby v porovnaní so zvyškom obyvateľstva obzvlášť znevýhodnené.

97. ECRI odporúča, aby slovenské orgány v súlade s antidiskriminačným zákonom čo najskôr zaviedli komplexnú schému dočasných vyrovnávacích opatrení zameraných na Rómov, a aby v prípade potreby novelizovali právne predpisy s cieľom povzbudiť zamestnávanie Rómov a ďalších osobitne znevýhodnených

[75] Táto schéma zamestnanosti bola zavedená v roku 2004 s cieľom zvýšiť zamestnateľnosť uchádzačov o zamestnanie a udržiavať ich pracovné návyky.

[76] Tieto zmeny by znamenali zníženie dávky v hmotnej núdzi o 60,50 EUR mesačne na každého dospelého člena domácnosti, ktorý sa odmietne zapojiť do aktivačných prác organizovaných obcou, alebo ktorý nevykoná dobrovoľnícku službu v rozsahu najmenej 32 hodín mesačne.

[77] Napríklad účet osobnostného rozvoja ETP Slovensko na účely bývania.

skupín. Táto schéma by mala byť vypracovaná v spolupráci s miestnymi orgánmi, mimovládnymi organizáciami a zástupcami rómskej komunity.

98. Pokiaľ ide o prístup k bývaniu, ECRI berie na vedomie cieľ NSIR znížiť podiel chatrčí a nelegálnych obydlí o 25 %.[78] Podľa prieskumu UNDP je bývanie najhmatateľnejším dôkazom nerovností, s ktorými sa počas posledných 20 rokov Rómovia na Slovensku v širokej miere stretávajú.[79] Podmienky bývania Rómov sa v poslednom období od roku 2008 zhoršili aj vzhľadom na to, že v rôznych lokalitách bolo postavených približne 14 plotov oddeľujúcich časti obcí s prevažne rómskym obyvateľstvom; zatiaľ posledný z nich bol postavený v júni 2013 v Košiciach, druhom najväčšom mieste krajiny. Tieto ploty sa síce líšia čo do výšky a veľkosti, ale všetky z nich majú za následok prehĺbenie segregácie medzi chudobnejšími rómskymi komunitami a ich blahobytnejšími susedmi. Navyše bolo zorganizovaných viacero protirómskych protestných pochodov (v rokoch 2010 až 2012 ich bolo 11[80]) na vyjadrenie odporu proti začleneniu rómskych osídlení do „intravilánu“, v ktorom bývajú Nerómovia.[81] Hoci podľa názoru ECRI je nevyhnutné podobné prejavy dôrazne odsúdiť, zároveň by sa mali vnímať ako najextrémnejšie príklady frustrácie obyvateľstva z (ne)riešenia rómskej problematiky orgánmi na ústrednej úrovni.

99. ECRI sa priamo na mieste mohla presvedčiť o veľmi zlých bytových a hygienických podmienkach v rómskej osade v blízkosti obce Moldava nad Bodvou. Zároveň však v neďalekej obci Kecerovce konštatovala pozitívny vplyv desegregácie bývania na ostatné oblasti začleňovania Rómov, ako je napr. vzdelávanie a komunitná práca.[82] ECRI bola tiež informovaná o príprave nového stavebného zákona zohľadňujúceho aj problém prístupu k slušnému bývaniu. Orgány majú v úmysle riešiť právne aspekty, ktoré bránia legalizácii väčšiny rómskych obydlí. Podľa tohto návrhu zákona by obce mali aktualizovať svoj „územný plán“, alebo prijať nový, v ktorom by existujúce rómske osídlenia boli zaradené do kategórie území pre „marginalizované skupiny obyvateľstva“ v rámci obce. Obec bude v tejto súvislosti musieť prijať jednoznačný plán budúceho rozvoja (rozvoj osady, vrátane legalizácie jednotlivých stavieb alebo dobrovoľného premiestnenia/presídlenia a následného zrušenia pôvodnej osady).

100. Slovenské orgány zastávajú názor, že základom riešenia by malo byť rozhodnutie obce o vhodnom spôsobe využívania jej územia. Až na základe územného plánu dostanú obce peniaze na výstavbu legálnych osídlení a na vyvlastnenie súkromných pozemkov v prípade, že by to bolo potrebné. Mimovládne organizácie sa však obávajú, že keby sa súčasne nerealizovali ďalšie opatrenia (primeraná dopravná infraštruktúra, verejné služby atď.), mohlo by sa stať, že na základe tohto zákona sa marginalizované osady v najlepšom prípade len premiestnia, alebo že zákon v najhoršom prípade umožní hromadné búranie nelegálnych osád.

---

[78] NSIR, s. 37.

[79] UNDP 2012. Z novšieho prieskumu UNDP uverejneného v roku 2014 vyplýva, že iba 46 % rómskej populácie žije medzi nerómskym obyvateľstvom, zatiaľ čo zvyšok žije v osadách, z ktorých je 17 % úplne segregovaných ďaleko od mestskej oblasti.

[80] Európske centrum pre práva Rómov (ERRC), Nadácia Milana Šimečku a Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK) (2013), s. 9, § 28.

[81] Bližšie o obsahu slovných prejavov počas týchto pochodov, ktoré riešili miestne orgány, pozri Slovenské národné stredisko pre ľudské práva 2012, s. 106-107.

[82] Kecerovce sú jednou z mála obcí, kde terénnu sociálnu prácu a komunitné aktivity organizujú predovšetkým samotní Rómovia žijúci v obci.

101. ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili integrovaný prístup k riešeniu problematiky bývania Rómov, ktorý by nebol obmedzený len na aspekty urbanistického plánovania; mala by doň patriť aj infraštruktúra na uľahčenie prístupu k zamestnaniu a vzdelávaniu a účasť na komunitných aktivitách, pomoc Rómom pri zápise ich obydlia do katastra v prípadoch, kedy je to možné, formálne potvrdenie nájomnej zmluvy alebo pomoc pri odkúpení pozemku od súkromných vlastníkov a zabezpečenie účasti Rómov na procese rozhodovania o prideľovaní bytov a o bytovej výstavbe.

102. Rozdiely v úrovni vzdelania a zamestnanosti v kombinácii so zlými bytovými podmienkami vo väčšine rómskych osídlení[83] majú za následok aj zlý zdravotný stav rómskeho obyvateľstva. Dôvodom je horší prístup k zdravotnému poisteniu, nižšia miera zaočkovanosti detí, sťažený prístup k zdravotníckym službám a menšia finančná dostupnosť zdravotnej starostlivosti. Už v roku 2008 slovenská vláda schválila Program podpory zdravia znevýhodnených komunít na Slovensku[84] 2008-2015, ktorého súčasťou sú viaceré aktivity na zvyšovanie povedomia súvisiace so zdravotnou problematikou (očkovanie, antikoncepčné opatrenia, práva pacientov a poistenie). V rómskych osídleniach tento program úspešne realizovali sociálni pracovníci, ktorí plnili úlohu mediátorov zdravia – sprostredkovateľov medzi rómskymi komunitami a miestnymi nemocnicami. Napriek nedostatočnému počtu zamestnaných sociálnych pracovníkov[85] sa vďaka programu zvýšil počet vakcinácií a preventívnych prehliadok v banskobystrickom, košickom a prešovskom kraji. ECRI dostala od slovenských orgánov informáciu, že v tomto programe, ktorý bol v roku 2012 prerušený z dôvodu krátenia rozpočtu, sa v súčasnosti pokračuje a plánuje sa jeho rozšírenie.

103. ECRI berie na vedomie, že NSIR obsahuje opatrenia na zlepšenie mimoriadne zraniteľnej situácie rómskych žien, aj pokiaľ ide o ich reprodukčné práva. Po vynesení troch rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý konštatoval porušenie EDĽP v prípadoch nedobrovoľných sterilizácií mladých rómskych žien vo verejných nemocniciach vykonaných okolo roku 2000,[86] bola vydaná vyhláška s presne stanoveným postupom vyžiadania si informovaného súhlasu pred vykonaním sterilizácie Niektoré mimovládne organizácie však informovali o nedostatkoch pri uplatňovaní tohto postupu.[87] ECRI v tejto súvislosti odporúča, aby sa v ďalšej etape NSIR na roky 2014-2020 program rómskych mediátorov zdravia uvádzaný v ods. 102 rozšíril s cieľom angažovať rómskych mediátorov zdravia na gynekologických a pôrodníckych oddeleniach nemocníc, kde často prijímajú rómske pacientky.

- **Maďarská menšina**

104. Najväčšiu národnostnú menšinu na Slovensku tvoria osoby maďarskej národnosti, ktoré predstavujú 8,5 % obyvateľstva krajiny. Integračná politika sa na maďarskú menšinu špecificky nezameriava. Ako sa uvádza v inej časti tejto správy, pretrvávajúcim problémom je „protimenšinová“ politická rétorika. V

[83] Podľa Atlasu rómskych komunít v SR z roku 2014 iba 32 % rómskych obydlí má kanalizáciu a 11 % nemá prístup k tečúcej vode.

[84] Vláda Slovenskej republiky 2008, Stanoviská slovenských orgánov pre ECRI, s. 17.

[85] 30 terénnych pracovníkov poskytuje služby 160 000 rómskym obyvateľom, podľa Európskej siete proti rasizmu (ENAR) 2012, s. 26.

[86] K.H. a ďalší proti SR, 28. apríla 2009, č. 32881/04, V.C. proti SR, 8. novembra 2011, č. 18968/07 a N.B. proti SR, 12. júna 2012, č. 15966/04.

[87] Lajčáková, J.: 2013, s. 71 a písomné pripomienky MVO Poradňa pre občianske a ľudské práva a Človek v tiesni k Dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD), s. 11-12.

porovnaní s rómskou menšinou má maďarská menšina najmä na miestnej úrovni lepšie zastúpenie prostredníctvom dvoch politických strán, z ktorých jedna prekročila päťpercentný prah potrebný na získanie parlamentných kresiel. ECRI považuje efektívnu účasť na veciach verejných, aj prostredníctvom politickej reprezentácie, za nevyhnutný predpoklad integrácie.[88]

- **Utečenci a žiadatelia o azyl**

105. V posledných 20 rokoch bol štatút utečenca priznaný iba 618 žiadateľom o azyl a doplnková ochrana bola poskytnutá iba 518 žiadateľom.[89] Podľa štúdie, ktorú financoval UNHCR, kľúčovým faktorom brzdiacim ich integráciu je nedostatok cenovo dostupného nájomného bývania pre nízkopríjmové skupiny. Týka sa to všetkých osôb požívajúcich medzinárodnú ochranu (t. j. osôb, ktorým bol priznaný štatút utečenca, a osôb pod doplnkovou ochranou). Okrem toho boli v štúdii ako konkrétne prekážky brániace integrácii osôb pod doplnkovou ochranou identifikované sociálne vylúčenie a absencia integračného programu, ktorý by zahŕňal bezplatné kurzy slovenčiny, uznávanie dokladov o vzdelaní a odbornej príprave získaných v zahraničí a jednorazový štartovací finančný príspevok.

106. ECRI odporúča, aby slovenské orgány podporovali integráciu osôb pod doplnkovou ochranou prostredníctvom štátom financovaného integračného programu, ktorý by im zaručil minimálne práva, ako je napr. voľný prístup ku kurzom slovenského jazyka, uznanie dokladov o vzdelaní a odbornej príprave získaných v zahraničí, a všetky ďalšie sociálne služby, aké sa poskytujú osobám, ktorým bol priznaný štatút utečenca.

107. S účinnosťou od mája 2013 osoby so štatútom utečenca a osoby pod doplnkovou ochranou, ktoré majú na Slovensku najmenej päťročný legálny pobyt, môžu požiadať o povolenie na dlhodobý pobyt, ktorý je formou trvalého pobytu udeleného na neurčitú dobu. Rovnako ako osoby so štatútom utečenca a žiadatelia o azyl, ani osoby pod doplnkovou ochranou už nie sú povinné obstarať si pred vstupom na trh práce pracovné povolenie. Navyše, zákon o službách zamestnanosti, ktorý umožňuje cudzincom využívať osobitné opatrenia v oblasti zamestnanosti, zaraďuje všetky tieto tri kategórie osôb medzi „znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie“. ECRI berie tieto pozitívne legislatívne zmeny s uspokojením na vedomie.

108. Podľa zákona o azyle má však žiadateľ o azyl právo zamestnať sa len vtedy, ak sa o jeho žiadosti o udelenie azylu právoplatne nerozhodlo do jedného roka od začatia konania. Vo svojej štvrtej správe ECRI odporučila skrátiť túto jednoročnú lehotu a UNHCR požiadal o jej skrátenie na šesť mesiacov.

109. ECRI opakuje odporúčanie, aby boli prijaté opatrenia, ktoré by žiadateľom o azyl umožnili pracovať na Slovensku skôr ako jeden rok od začatia azylového konania.

[88] Informácie o legislatívnych a praktických opatreniach v oblasti ochrany národnostných menšín pozri v Správe SR pre Poradný výbor Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín 2010 a Správe SR k Rámcovému dohovoru na ochranu národnostných menšín 2014.

[89] Údaje od Migračného úradu Ministerstva vnútra SR. Podľa údajov UNHCR bola v rokoch 1992 až 2012 medzinárodná ochrana poskytnutá 669 osobám, z ktorých 214 získalo občianstvo. Pokiaľ ide o štatút doplnkovej ochrany, pozri smernicu EÚ 2004/83/ES.

- **Štátni príslušníci iných štátov**

110. K júnu 2013 tvorilo populáciu štátnych príslušníkov iných štátov s legálnym pobytom v SR 68 405 osôb, prevažne z Českej republiky, Maďarska, Poľska, Ukrajiny, ako aj zo Srbska, Ruskej federácie a z niekoľkých ázijských krajín.[90] Ich počet postupne narastá, keď z približne 20 000 osôb v roku 2004 stúpol na doteraz najvyšší počet vyše 70 000 osôb v roku 2011. Predstavujú však menej ako 2 % z celkového počtu obyvateľov a žijú prevažne v bratislavskom kraji. Odhady počtu nelegálnych migrantov sa pohybujú medzi 20 000 a 30 000, ale ich prítomnosť sa už nespája výhradne s východo-západným tranzitom cez schengenskú hranicu s Ukrajinou. Po vstupe do SR ich v krajine čoraz viac zostáva pracovať bez pracovného povolenia.[91]

111. Integrácie cudzích štátnych príslušníkov sa týkajú usmernenia obsiahnuté v dvoch koncepčných materiáloch – Integračná politika Slovenskej republiky[92] a Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020[93]. Tieto materiály sú však veľmi všeobecné a namiesto toho, aby sa v nich navrhovali konkrétne vnútroštátne integračné opatrenia, iba sa v nich reprodukujú hlavné normy a politika EÚ.[94] Hoci stanovujú zmysluplné ciele (ako je napr. prístup cudzincov k zdravotnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu, postupné zosúlaďovanie ich právneho postavenia s právnym postavením občanov Slovenskej republiky, vytvorenie mechanizmu na systematické sledovanie plnenia ukazovateľov integrácie migrantov a zapájanie členov jednotlivých migrantských združení a komunít do procesu integrácie), nešpecifikujú, ako zabezpečiť dosiahnutie týchto cieľov v praxi. Slovenské orgány informovali ECRI, že opatrenia na zabezpečenie konkrétnych cieľov integrácie cudzích štátnych príslušníkov prediskutovali s cieľovými skupinami, a že príslušné ministerstvá ich zapracujú do podrobných akčných plánov. Ďalšia kritika integračnej politiky pre cudzích štátnych príslušníkov sa týka absencie transparentného monitorovacieho systému, ktorý by umožnil hodnotiť dosiahnutú úroveň integrácie, nadmerného spoliehania sa na aktivity mimovládnych organizácií, a nedostatočnej vzájomnej komunikácie a koordinácie orgánov zodpovedných za jej vykonávanie.[95]

112. Pokiaľ ide o výsledky týchto politík, podľa nedávnej štúdie uverejnenej IOM (uvádzanej aj v časti Rasové a homofóbne/transfóbne násilie) sa 56 % opýtaných migrantov cítilo byť na Slovensku úplne alebo čiastočne akceptovaných (v ázijskej komunite to bolo iba 32 %). Iba 46 % respondentov považovalo svoje práva za porovnateľné s právami občanov Slovenskej republiky. Tieto údaje treba vnímať v kontexte zistení inej nedávnej štúdie,[96] podľa ktorej sa darí dosahovať jeden z hlavných cieľov politiky integrácie cudzincov – postupnú harmonizáciu právneho postavenia cudzincov žijúcich na Slovensku s právnym postavením slovenských občanov. Aj podľa druhej štúdie sa úspešne plnil ďalší cieľ integračnej politiky – prístup migrantov k zdravotnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu. Podľa tej istej štúdie sa však štátni príslušníci nečlenských štátov EÚ naďalej stretávajú s problémami pri získaní reálneho prístupu k sociálnym dávkam zaručeným zákonom.

---

[90] Úrad hraničnej a cudzineckej polície Ministerstva vnútra SR.

[91] Mrlianová, Ulrichová a Zollerová: 2011.

[92] Uznesenie č. 45 z 29. januára 2014.

[93] Uznesenie č. 574 z 31. augusta 2011.

[94] Zmluva o Európskej únii, Európsky pakt o prisťahovalectve a azyle, Štokholmský program a Globálny prístup k migrácii.

[95] Chudžíková, A.: 2011.

[96] Národný kontaktný bod Európskej migračnej siete v SR 2013.

113. Podľa štúdie IOM si iba menej ako 38 % opýtaných migrantov myslí, že vo všeobecnosti majú rovnaké príležitosti ako slovenskí občania. Za najvýznamnejšie faktory, ktoré spôsobujú túto nerovnosť, migranti označili štát ich pôvodu, typ udeleného povolenia na pobyt, znalosť slovenského jazyka a náboženstvo. ECRI v tejto súvislosti pripomína často opakované stanovisko, že boj proti diskriminácii by mal byť ústredným bodom každej integračnej politiky.

114. Ďalším znepokojujúcim zistením vyplývajúcim zo štúdie IOM je skutočnosť, že v činnosti polície sa namiesto ochrany migrantov ako príjemcov služieb kladie skôr dôraz na ich trestné stíhanie ako páchateľov trestných činov. Z tohto dôvodu IOM odporučila vytvoriť občiansku štruktúru prvého kontaktu pre migrantov, ktorá by mala nahradiť cudzinecku políciu v záležitostiach spojených s vybavovaním povolení na pobyt.

115. ECRI odporúča, aby slovenské orgány čo najskôr doplnili zásady obsiahnuté v Integračnej politike Slovenskej republiky a Migračnej politike Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020 o konkrétne opatrenia na dosiahnutie konkrétnych výsledkov v integrácii cudzích štátnych príslušníkov.

II. Témy konkrétne sa týkajúce Slovenska

1. Predbežné následné sledovanie odporúčaní zo štvrtého cyklu

- Fungovanie Slovenského národného strediska pre ľudské práva

116. V prvom odporúčaní boli orgány vyzvané posilniť úlohu Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej len „stredisko“) ako antidiskriminačného orgánu tým, že zabezpečia jeho nezávislosť a poskytnú dostatočné zdroje na jeho činnosť vrátane zastupovania obetí diskriminácie pred súdmi. Vo svojich záveroch z roku 2012 týkajúcich sa plnenia tohto odporúčania ECRI konštatovala, že ani jeden z týchto dvoch cieľov nemožno považovať za dosiahnutý. Pokiaľ ide o otázku nezávislosti, ECRI odkazuje na časť Nezávislé orgány.

117. Analytická správa o činnosti a postavení strediska, ktorú vydala vláda v júni 2011,[97] potvrdila rad nedostatkov v spôsobe fungovania strediska, medzi ktoré patrí nepresne vymedzená povinnosť poskytovať právnu pomoc, nedostatočná odborná spôsobilosť na monitorovanie dodržiavania antidiskriminačných právnych predpisov na ochranu ľudských práv, nenáležité politické ovplyvňovanie, nízka viditeľnosť strediska vo verejnosti a nedostatočná personálna vybavenosť na plnenie jeho cieľov, neregulárne používanie verejných finančných prostriedkov a skutočnosť, že vedenie strediska ani jeho dozorné orgány tieto nedostatky neriešili.

118. Riaditeľ strediska informoval ECRI, že fungovanie inštitúcie sa zefektívnilo v súlade s odporúčaním správy ECRI. Riaditeľ však s ľútosťou konštatuje, že postupom rokov sa neprestajne znižoval objem finančných aj ľudských zdrojov vyčlenených pre stredisko, čo ohrozovalo jeho schopnosť plniť jeho úlohu. Viaceré mimovládne organizácie uviedli, že v dôsledku súčasnej situácie na Slovensku prakticky neexistuje antidiskriminačná inštitúcia, čo má významný vplyv na účinné uplatňovanie antidiskriminačných právnych predpisov.

119. ECRI bola informovaná, že v Rade vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť sa rokuje o reforme strediska. Zvažujú sa tieto možnosti: buď sa stredisko zachová ako antidiskriminačný orgán s posilnenými právomocami na boj proti diskriminácii, alebo sa vybuduje ako inštitúcia na ochranu ľudských práv vo všeobecnosti, ktorá by okrem iného plnila aj

[97] Debrecéniovà, J.: 2011.

antidiskriminačnú úlohu. Pri prvom riešení by sa niektoré kompetencie strediska preniesli na úrad verejného ochrancu práv, pričom kľúčové kompetencie strediska ako antidiskriminačného orgánu by zostali zachované. Slovenské orgány však zdôraznili, že rozhodnutie ešte nebolo prijaté, a že každé z týchto riešení by si vyžiadalo zmenu antidiskriminačného zákona a stanov strediska ako aj úradu verejného ochrancu práv. Na vypracovanie návrhu novely zákona o stredisku bola vytvorená pracovná skupina zložená z odborníkov z Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Ministerstva spravodlivosti SR.

120. ECRI odporúča, aby slovenské orgány bezodkladne dokončili reformu Slovenského národného strediska pre ľudské práva vo svetle zistení z nedávneho hodnotenia jeho činnosti. Reformovanej inštitúcii by sa mali prideliť dostatočné finančné a ľudské zdroje, aby mohla nezávislým a efektívnym spôsobom plniť úlohy, ktoré sú jej zverené podľa antidiskriminačného zákona, a to bez ohľadu na to, či sa úrady rozhodnú zachovať stredisko ako antidiskriminačný orgán alebo vytvoriť z neho inštitúciu na ochranu ľudských práv vo všeobecnosti (ktorá by okrem iného plnila antidiskriminačnú úlohu).

- **Kapacity Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity**

121. Druhé odporúčanie sa týkalo Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ďalej len „úrad splnomocnenca“). Po prvé, ECRI orgánom odporučila posilniť ľudské a finančné zdroje úradu splnomocnenca s cieľom zvýšiť jeho kapacity na spravovanie finančných prostriedkov vyčlenených na rozvojové projekty pre rómske komunity. Po druhé, v odporúčaní zdôraznila dôležitosť široko zameraných konzultácií s lídrami rómskych komunít a pravidelného monitorovania pokroku pri uskutočňovaní projektov.

122. V súvislosti s plnením tohto odporúčania ECRI vo svojich záveroch z roku 2012 konštatovala, že ani jeden z týchto dvoch cieľov nebolo možné považovať za splnený (posilnenie ľudských a finančných kapacít úradu a konzultácie s Rómami). Úrad bol aj naďalej personálne poddimenzovaný (najmä po znížení počtu pracovníkov z 28 na 20 v apríli 2012), ECRI nebol umožnený prístup k jeho rozpočtu, a neboli prijaté žiadne opatrenia na konzultácie s lídrami rómskych komunít. Okrem toho v júni 2012 bol úrad splnomocnenca presunutý do pôsobnosti ministerstva vnútra.

123. Navyše, podľa názoru niektorých mimovládnych organizácií[98] vzhľadom na skutočnosť, že splnomocnenec vlády pre rómske komunity je zároveň členom parlamentu (ako vôbec prvý Róm zvolený do parlamentu), nemá dosť času na to, aby viedol svoj úrad a zároveň plnil vlastný politický program. Úrad splnomocnenca pritom nemá žiadne oprávnenia na disponovanie s kľúčovými finančnými prostriedkami alokovanými na začleňovanie rómskych komunít, nad ktorými majú aj naďalej výlučnú kontrolu ministerstvá. Zdá sa teda, že úrad splnomocnenca je poradným orgánom bez právomocí potrebných na usmerňovanie a koordináciu plnenia opatrení na začleňovanie Rómov. Pokiaľ ide o konzultácie s mimovládnymi organizáciami a monitorovanie, ECRI odkazuje na časť Integrácia.

124. ECRI opakuje odporúčanie, aby slovenské orgány zvýšili informovanosť verejnosti o Úrade splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity a posilnili jeho kapacity s cieľom zabezpečiť, aby záležitosti súvisiace s Rómami aj naďalej zostali prierezovou prioritou. Mali by sa predovšetkým posilniť ľudské aj

[98] Lajčáková, J.: 2013.

finančné zdroje úradu splnomocnenca; mal by priamo spravovať časť prostriedkov alokovaných na začleňovanie Rómov; a mal by dostať široké rozhodovacie právomoci v oblasti jeho pôsobnosti.

- **Segregácia rómskych detí vo vzdelávaní**

125. Vo svojom treťom odporúčaní ECRI vyzvala orgány, aby bojovali proti faktickej segregácii rómskych detí vo vzdelávaní prostredníctvom poskytovania finančných aj nefinančných stimulov na desegregáciu škôl. Ako sa uvádzalo v záveroch ECRI z roku 2012, takéto stimuly sa nezaviedli a segregácia v školách zostávala na Slovensku aj naďalej realitou.

126. Napriek zákazu segregácie podľa etnickej príslušnosti, ktorý ustanovuje antidiskriminačný aj školský zákon,[99] faktická segregácia v praxi pokračuje. Napríklad v auguste 2013 ombudsmanka vyjadrila znepokojenie v súvislosti so zriaďovaním čisto rómskych tried na slovenských školách. Slovenské orgány navyše pripustili, že 30 % rómskych žiakov navštevuje špeciálne školy pre deti s mentálnym postihnutím.[100] Rómski žiaci sú nadmerne zastúpení aj v špeciálnych školách pre žiakov so zdravotným postihnutím (60 % až 85 %). Častým dôvodom je nesprávna diagnóza, ale tiež štátne dotácie, ktoré sú pre vedenie školy aj rómskych rodičov pohnútkou k zapisovaniu detí do špeciálnych škôl. V snahe riešiť túto situáciu sa rómski žiaci často umiestňujú do „nultých ročníkov“ základných škôl, aby sa posilnila ich schopnosť zvládnuť učivo, a až potom sa zapisujú do štandardnej triedy. Vo väčšine prípadov však zloženie triedy zostáva rovnaké až do konca vzdelávacieho cyklu, čo vedie k segregácii.

127. ECRI sa domnieva, že vzhľadom na rozdielnu kvalitu štandardného vzdelávania a vzdelávania v špeciálnych školách alebo triedach má neopodstatnené zaradenie do špeciálnych škôl vážne dôsledky pre ďalšie vzdelávanie a pracovné príležitosti rómskych detí. V súvislosti so segregáciou vo vzdelávaní ECRI odkazuje aj na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva,[101] ktorý rozhodol, že neodôvodnené zaraďovanie detí rómskeho pôvodu do „špeciálnych škôl“ určených pre žiakov s poruchami učenia, alebo zriaďovanie čisto rómskych tried má neprimerane významné dôsledky pre rómsku komunitu ako celok a tým porušuje článok 14 (zákaz diskriminácie) v spojení s článkom 2 protokolu (právo na vzdelanie). V mimoriadnej správe pre parlament ombudsmanka odporučila viaceré opatrenia proti segregácii rómskych žiakov v školách.

128. Pozitívny vývoj predstavuje rozsudok Krajského súdu v Prešove z 30. októbra 2012 týkajúci sa segregácie žiaka rómskeho pôvodu na základnej škole v Šarišských Michaľanoch. Súd rozhodol, že zaraďovaním detí z rómskeho etnika do oddelených tried škola porušila zásadu rovnakého zaobchádzania a diskriminovala rómske deti na základe ich etnického pôvodu.[102] Podnet v tomto prípade podala Poradňa pre občianske a ľudské práva, jedna z niekoľkých mimovládnych organizácií, ktoré vedú súdne spory vo verejnom záujme.

[99] Ministerstvo školstva vydalo interné pokyny zakazujúce segregáciu definovanú ako „priestorové, organizačné, fyzické a symbolické vylúčenie alebo oddelenie rómskych žiakov v dôsledku ich etnickej príslušnosti (často v kombinácii so sociálnym znevýhodnením) od ostatných žiakov”.

[100] Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín 2014, s 27.

[101] D.H. a ďalší proti Českej republike, 13. novembra 2007 (Veľká komora), Sampanis a ďalší proti Grécku, 5. júna 2008, a Orsus a ďalší proti Chorvátsku, 16. marca 2013 (Veľká komora).

[102] Konanie o ďalších štyroch novších prípadoch spojených s porušením zásady rovnakého zaobchádzania proti osobám rómskeho pôvodu ešte prebieha pred Okresným súdom v Spišskej Novej Vsi.

129. Slovenské orgány ECRI informovali, že si uvedomujú, že aj napriek všetkým doteraz podniknutým právnym a praktickým krokom, tento problém naďalej pretrváva. V súčasnosti sa o ňom diskutuje v súvislosti s ďalšou etapou NSIR s cieľom vyčleniť dostatočné finančné prostriedky na programy boja proti segregácii Rómov v školách. Slovenské orgány považujú predovšetkým za „potrebné zvýšiť kvalitu diagnostiky predchádzajúcej zaradeniu do špeciálnych škôl“.[103]

130. ECRI odporúča, aby slovenské orgány ešte pozornejšie sledovali systém používaný na zaraďovanie rómskych žiakov do špeciálnych škôl; zabezpečili, že namiesto umiestňovania žiakov do špeciálnych škôl sa budú vyhodnocovať ich špeciálne potreby a na základe tohto hodnotenia sa pre nich vypracuje individuálny študijný plán v rámci štandardnej školy; primerane informovali rómskych rodičov o tom, čo znamená vzdelávanie v špeciálnej škole; školám uložili jednoznačnú povinnosť desegregovať vzdelávanie, a zároveň školám aj učiteľom poskytli účinnú podporu na dosiahnutie tohto cieľa.

131. Podľa názoru ECRI jedným z najlepších spôsobov boja proti segregácii Rómov v základnom školstve a predchádzania ich zaraďovaniu do špeciálnych škôl je poskytnúť ľahko dostupné predškolské vzdelávanie pre rómske deti vo veku od troch do šiestich rokov. ECRI preto berie so záujmom na vedomie, že úrad splnomocnenca v spolupráci so Svetovou bankou realizuje pilotný projekt podporujúci 315 matiek, ktorých 525 detí navštevuje materské školy v 21 rôznych lokalitách. Podľa názoru ECRI však na zabezpečenie dostupnosti predškolského vzdelávania pre všetky rómske deti vo veku od troch do šiestich rokov nestačí len tento jeden pilotný projekt. Treba predovšetkým dosiahnuť, aby si rómske rodiny uvedomovali úlohu predškolskej výchovy pri predchádzaní segregácii v základnej škole.

132. ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili ľahko dostupné predškolské vzdelávanie pre všetky rómske deti; aby rómskym rodičom poskytovali podporu, na základe ktorej si budú môcť dovoliť posielať svoje deti do predškolských zariadení; a aby prijali opatrenia na vytvorenie inkluzívneho prostredia v predškolských zariadeniach.

2. Politika boja proti diskriminácii a intolerancii voči ľuďom LGBT

- Údaje

133. Komplexné informácie o populácii LGBT na Slovensku neexistujú, pretože § 8 zákona o osobných údajoch zakazuje spracúvať údaje týkajúce sa zdravia alebo sexuálneho života bez súhlasu dotknutej osoby. Podľa slovenských orgánov sa tento zákaz vzťahuje aj na sexuálnu orientáciu či rodovú identitu.

134. V odporúčaní CM/Rec(2010)5 Výboru ministrov Rady Európy o opatreniach v boji s diskrimináciou na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity sa uvádza, že osobné údaje týkajúce sa sexuálnej orientácie osoby alebo rodovej identity osoby sa môžu zhromažďovať v prípadoch, v ktorých je to nevyhnutné na osobitné, zákonné a legitímne účely. Je jasné, že bez informácií o skúsenostiach ľudí LGBT s diskrimináciou a intoleranciou nemôže existovať žiadny pevný základ pre formuláciu a implementáciu politiky proti intolerancii a diskriminácii ľudí LGBT.

135. ECRI nabáda slovenské orgány, aby robili zisťovanie a zhromažďovali údaje o ľuďoch LGBT na Slovensku, ako aj o diskriminácii a intolerancii voči týmto ľuďom, pri zachovaní zásady dôvernosti, informovaného súhlasu a dobrovoľnej sebaidentifikácie osoby s určitou skupinou.

[103] Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín 2014, s. 27.

- **Legislatívne otázky**

136. Pokiaľ ide o trestné právo, ECRI odkazuje na časť Legislatíva. V oblasti rodinného práva legislatíva neuznáva registrované partnerstvo ani iné formalizované formy vzťahu s výnimkou manželstva, ktoré však môžu uzavrieť iba dve osoby opačného pohlavia.[104] Opozičná strana Sloboda a solidarita (SaS) predložila v auguste 2012 návrh zákona o registrovanom partnerstve párov rovnakého pohlavia, ktorý bol absolútnou väčšinou poslancov zamietnutý. V prípade schválenia návrhu by páry rovnakého pohlavia mali rovnaké práva (s výnimkou osvojenia dieťaťa) a povinnosti ako manželské páry, vrátane výživného, dedičstva, prístupu k lekárskej dokumentácii a práva na vdovský/vdovecký dôchodok. ECRI pripomína bod 25 vyššie uvedeného odporúčania CM/Rec(2010)5, podľa ktorého by štáty mali zvážiť možnosť poskytnúť takéto právne a ďalšie možností aj homosexuálnym párom, čo by riešilo praktické problémy spoločenskej reality, v ktorej žijú.

137. Niektoré právne predpisy týkajúce sa záležitostí transrodových ľudí sú problematické – napr. predpisy o zmene mena a rodného čísla, ktoré v SR označujú aj pohlavie osoby. Tieto zmeny v zásade robí ministerstvo vnútra na základe písomného vyhlásenia dotknutej osoby alebo jej zákonného zástupcu a predloženia lekárskeho posudku potvrdzujúceho, že osoba sa podrobila zmene pohlavia (v slovenskom jazyku slovo pohlavie *(sex)* zrejme znamená aj rod *(gender)*).[105] V právnych predpisoch sa nešpecifikujú medicínske požiadavky na zmenu pohlavia. Mnohí lekári uplatňujú prísny výklad tejto požiadavky a vydanie posudku podmieňujú poskytnutím dôkazu o permanentnej zmene pôvodných reprodukčných orgánov alebo o tom, že osoba bola diagnostikovaná ako permanentne neplodná. Zdá sa, že nedostatočne presné požiadavky na zmenu mena a rodného čísla v matrike by pre transrodových ľudí mohli byť prekážkou k získaniu náležitých dokladov totožnosti.[106]

138. Podľa názoru ECRI túto právnu medzeru treba naliehavo odstrániť; nemalo by to však nevyhnutne znamenať prísnu požiadavku, že pred zmenou mena a rodného čísla sa musí predložiť dôkaz o trvalej neplodnosti alebo o operáciách, ktoré k nej nevyhnutne vedú. Hoci si ECRI uvedomuje, že v tejto špecifickej otázke majú štáty určitú možnosť voľnej úvahy,[107] konštatuje, že v právnom poriadku mnohých krajín sa sterilizácia ako podmienka na zmenu mena alebo označenia pohlavia nepožaduje.

- **Azyl**

139. Zákon o azyle takmer doslova preberá ustanovenia smernice Rady EÚ 2004/83/ES o dôvodoch na priznanie postavenia utečenca. Na tomto základe možno udeliť azyl žiadateľom unikajúcim pred prenasledovaním z dôvodu ich sexuálnej orientácie.

- **Nezávislé orgány**

140. Mandát na monitorovanie vykonávania tohto zákona má stredisko, ktoré by sa malo zaoberať prípadmi diskriminácie z dôvodu sexuálnej orientácie a rodovej

[104] Podľa novely, ktorú parlament prijal v júni 2014, sa článok 41 ústavy rozšíri o tieto vety: „Manželstvo je jedinečným zväzkom jedného muža a jednej ženy. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru".

[105] Zákon, ktorý upravuje zmenu mena a rodného čísla, obsahuje ustanovenia o zmene mena osoby, u ktorej prebieha zmena pohlavia a osoby, u ktorej táto zmena už prebehla: v prvom prípade povolí obvodný úrad používať neutrálne meno a priezvisko na základe žiadosti dotknutej osoby a lekárskeho posudku (zákon č. 300/1993 Z. Z.).

[106] Pozri rozsudok ESĽP vo veci L. proti Litve, 11. septembra 2007, č. 27527/03.

[107] Pozri napr. ods. 70 a 71 rozsudku ESĽP vo veci Van Kück proti Nemecku, 12. júna 2003, č. 35968/97.

identity v rozsahu, do akého možno pojem rod vykladať tak, že zahŕňa aj rodovú identitu. V súvislosti s činnosťou strediska v tejto oblasti ECRI odkazuje na časť Prejavy nenávisti namierené proti sexuálnej orientácii/rodovej identite.

- **Prístup k zamestnaniu a zdravotnej starostlivosti**

141. Nedávno uskutočnený prieskum Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA) ukazuje, že prevažná väčšina ľudí LGBT na Slovensku sa vyhýba odhaleniu svojej sexuálnej orientácie na pracovisku. 19 % opýtaných navyše odpovedalo, že sa z dôvodu svojej sexuálnej orientácie cítia byť diskriminovaní. Transrodoví ľudia sú z dôvodu ich rodovej príslušnosti zrejme ešte zraniteľnejší na obťažovanie a diskrimináciu v zamestnaní. V prieskume sa zisťovali aj skúsenosti ľudí LGBT s diskrimináciou v iných oblastiach, než je zamestnanie, a to vo vzdelávaní, zdravotnej starostlivosti a sociálnych službách a v prístupe k verejne dostupným tovarom a službám. 33 % respondentov na Slovensku odpovedalo, že počas uplynulých 12 mesiacov (t. j. v roku 2012) osobne zažili diskrimináciu z dôvodu ich príslušnosti k LGBT.

142. V súvislosti so zdravotnou starostlivosťou bola ECRI informovaná o nedostatočnom prístupe k zákrokom na zmenu priradenia rodu (zmenu pohlavia), hoci zákon ich na zmenu mena a rodného čísla vyžaduje. Dôvodom je hlavne to, že niektorí lekári zmenu pohlavia neschvaľujú, alebo jednoducho nie sú ochotní pomôcť. Navyše, pre chýbajúcu špecializovanú lekársku starostlivosť lekári svojich pacientov posielajú na operáciu do zahraničia, alebo na súkromné kliniky poskytujúce potrebnú liečbu. Okrem toho na Slovensku psychiatrická diagnóza „transsexuality," potrebná na zmenu mena a rodného čísla, ešte stále patrí do kategórie duševných porúch a porúch správania. Z verejného zdravotného poistenia sa hradia len tie zákroky na zmenu pohlavia, ktoré sú založené na tejto psychiatrickej diagnóze, čo nie každý považuje za prijateľné. Tieto skutočnosti, v kombinácii s legislatívnymi aspektmi uvedenými v ods. 137 a 138, mimoriadne sťažujú prístup transrodových ľudí k zdravotnej starostlivosti.

143. ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili pre transrodových ľudí na Slovensku prístup k liečbe na zmenu pohlavia, ktorú zákon vyžaduje na zmenu mena a stanovenia rodovej príslušnosti v úradných dokladoch, a aby sa náklady na túto liečbu hradili zo systémov verejného zdravotného poistenia.

- **Vzdelávanie a zvyšovanie povedomia**

144. Uvedený prieskum agentúry FRA ukazuje, že deväť z 10 opýtaných osôb na Slovensku sa len málokedy stretlo s opatreniami slovenských orgánov na ochranu ľudských práv ľudí LGBT. V júli 2012 sa však Rada vlády pre ľudské práva, menšiny a rodovú rovnosť rozhodla zriadiť výbor pre otázky LGBTI. Toto jednomyseľné rozhodnutie bolo prijaté v reakcii na iniciatívu deviatich mimovládnych organizácií požadujúcich podporu politiky na zlepšenie situácie v tejto oblasti. Úlohou zriadiť tento výbor a vymedziť jeho činnosť bolo poverené ministerstvo zahraničných vecí. Výbor sa viackrát zišiel aj napriek tomu, že časť verejnej mienky ostro odsudzovala zahrnutie problematiky LGBT do programu vlády pre oblasť ľudských práv.

145. ECRI dúfa, že tento výbor sa stane platformou pre diskusiu o problémoch ľudí LGBT, ktoré boli identifikované v tejto správe, akými sú napr. prejavy nenávisti alebo nejasne vymedzené právne a medicínske požiadavky na zmenu pohlavia, alebo uskutočňovanie konkrétnych vzdelávacích aktivít a zvyšovanie povedomia v prospech ľudí LGBT.

ODPORÚČANIA VYBRANÉ NA PREDBEŽNÉ NÁSLEDNÉ HODNOTENIE

Dve konkrétne odporúčania, o ktorých prednostné plnenie ECRI žiada slovenské orgány, sú:

- Zabezpečiť vytvorenie mechanizmu na zber údajov týkajúcich sa prípadov prejavov nenávisti rozčlenených podľa osobitných motívov zaujatosti, a údajov o tom, ako sa o týchto prípadoch následne konalo v systéme súdnictva, a zabezpečiť sprístupnenie týchto údajov verejnosti.

- Bezodkladne začať reformu Slovenského národného strediska pre ľudské práva vo svetle zistení nedávno uskutočneného hodnotenia jeho výkonu. Zreformovaná inštitúcia by mala dostať dostatočné finančné aj ľudské zdroje, aby mohla nezávislým a efektívnym spôsobom plniť úlohy, ktoré sú jej zverené v antidiskriminačnom zákone, bez ohľadu na to, či sa orgány rozhodnú zachovať stredisko ako antidiskriminačný orgán alebo vytvoriť z neho inštitúciu na ochranu ľudských práv vo všeobecnosti (ktorá bude okrem iného plniť aj antidiskriminačnú úlohu).

ECRI vykoná predbežné následné hodnotenie týchto dvoch odporúčaní najneskôr do dvoch rokov od uverejnenia tejto správy.

ZOZNAM ODPORÚČANÍ

Miesto, na ktorom sa odporúčanie nachádza v texte správy, je uvedené v zátvorke.

1. (§2) ECRI opakuje odporúčanie, aby Slovenská republika ratifikovala protokol č. 12 k Európskemu dohovoru o ľudských právach.

2. (§7) ECRI odporúča, aby slovenské orgány v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 7 zabezpečili, že medzi charakteristické znaky potenciálnych obetí rasistického správania a rasovej diskriminácie, ktoré sú trestnými činmi podľa Trestného zákona, bude zahrnuté aj občianstvo.

3. (§8) ECRI tiež odporúča novelizovať trestné právo a ustanoviť ako trestný čin úmyselné verejné podnecovanie k diskriminácii a verejné urážanie osoby alebo skupiny osôb z dôvodu rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, občianstva, národného alebo etnického pôvodu v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 7 ods. 18 b) a c).

4. (§10) ECRI odporúča, aby slovenské orgány rozšírili Trestný zákon o ustanovenie, ktorým sa motívy z dôvodu rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, občianstva alebo národného/etnického pôvodu výslovne ustanovia ako priťažujúce okolnosti pri každom trestnom čine, ako sa uvádza v jej Všeobecnom politickom odporúčaní č. 7 ods. 21.

5. (§13) ECRI odporúča, aby slovenské orgány rozšírili Trestný zákon o ustanovenia, podľa ktorých by hanobenie a vyhrážanie sa ako aj verejné podnecovanie k násiliu a nenávisti voči osobe alebo skupine osôb z dôvodu ich jazyka bolo trestným činom, ako sa uvádza v jej Všeobecnom politickom odporúčaní č. 7 ods. 18 a), b) a c).

6. (§16) ECRI odporúča, aby slovenské orgány rozšírili Trestný zákon o ustanovenia, podľa ktorých je trestným činom šírenie, výroba alebo uchovávanie rasistických materiálov namierených proti osobe alebo skupine osôb z dôvodu ich jazyka, ako aj vytvorenie a vedenie skupiny podporujúcej rasizmus proti osobe alebo skupine osôb z dôvodu ich jazyka, podpora takejto skupiny a účasť na jej činnosti, v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 7 ods. 18 f) a g).

7. (§19) ECRI odporúča, aby slovenské orgány zmenili a doplnili Trestný zákon tak, že za skutky súvisiace s rasizmom a rasovou diskrimináciou budú trestnoprávne zodpovedné aj právnické osoby, ako sa uvádza v ods. 18, 19, 20 a 21 jej Všeobecného politického odporúčania č. 7.

8. (§26) ECRI odporúča, aby slovenské orgány novelizovali zákon s cieľom zabezpečiť, že mimovládne organizácie úspešne zastupujúce obete diskriminácie budú môcť dostať odmenu za svoje právne služby podobne ako advokáti odmeňovaní podľa pravidiel advokátskej komory.

9. (§36) ECRI odporúča, aby slovenské orgány novelizovali právne predpisy upravujúce zloženie a menovanie riadiacich a kontrolných orgánov a menovanie riaditeľa Slovenského národného strediska pre ľudské práva s cieľom posilniť nezávislosť strediska. Zaručí sa tak, že SR bude mať nezávislý orgán, ktorému bude výslovne zverený boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii vo verejnom aj súkromnom sektore.

10. (§43) ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili vytvorenie mechanizmu na zhromažďovanie údajov o prípadoch prejavov nenávisti v členení podľa typu zaujatosti ako osobitného motívu a o tom, ako sa o týchto prípadoch následne konalo v systéme súdnictva, a aby tieto údaje boli sprístupnené verejnosti.

11. (§47) ECRI odporúča, aby slovenské orgány presadzovali uplatňovanie legislatívy zakazujúcej politické strany, ktoré sú otvorene nepriateľské proti ľudským právam, a aby prijali legislatívu o odopretí štátneho finančného príspevku pre takéto strany a o zákaze uchádzať sa o verejné funkcie pre osoby usvedčené z trestného činu rasizmu alebo rasovej diskriminácie.

12. (§53) ECRI opätovne odporúča ratifikáciu Dodatkového protokolu k Dohovoru o počítačovej kriminalite týkajúceho sa kriminalizácie skutkov rasistickej alebo xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov.

13. (§57) ECRI odporúča, aby slovenské orgány bez toho, že by zasahovali do nezávislosti médií, povzbudzovali médiá k zabezpečeniu lepšieho dodržiavania etických štandardov, a aby overovali účinnosť etického kódexu ako prostriedku boja proti všetkým formám prejavov nenávisti v médiách, vrátane kódového rasistického jazyka, a aby tento kódex v prípade potreby posilnili.

14. (§58) ECRI taktiež odporúča, aby slovenské orgány podnietili Tlačovú radu SR k hľadaniu spôsobov, ako posilniť informovanosť o jej existencii a jej viditeľnosť medzi širokou verejnosťou a novinármi.

15. (§78) ECRI odporúča, aby slovenské orgány s podporou mimovládnych organizácií a zástupcov zraniteľných skupín zvýšili povedomie verejnosti o právnych nástrojoch pre boj proti rasovému násiliu a o krokoch polície proti rasovému násiliu, a aby svoje úsilie zamerali na najohrozenejšie osoby.

16. (§79) ECRI opakuje odporúčanie, aby v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 11 o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v práci polície slovenské orgány vytvorili orgán, ktorý bude nezávislý od polície aj od prokuratúry, a ktorý bude poverený vyšetrovaním údajných prípadov rasovej diskriminácie a zneužitia právomocí polície.

17. (§80) ECRI dôrazne opakuje aj odporúčanie, aby slovenské orgány zabezpečili účinné vyšetrovanie tvrdení o údajnej rasovej diskriminácii alebo zneužití právomocí polície, a aby tam, kde je to potrebné, zabezpečili primerané potrestanie páchateľov takýchto skutkov.

18. (§85) ECRI dôrazne odporúča zavedenie povinnej vzájomnej koordinácie medzi ministerstvami a zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti NSIR prostredníctvom pridelenia primeraných účelovo viazaných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na vykonávanie stratégie.

19. (§88) ECRI odporúča, aby slovenské orgány bez ďalších odkladov ukončili hodnotenie vykonávania Národnej stratégie pre integráciu Rómov (NSIR), aby tak bolo možné vyhodnotiť jej výsledky a v prípade potreby redefinovať jej parametre a ciele. V tejto súvislosti by orgány mali posilniť zber údajov o rovnakých príležitostiach pre Rómov, vyhodnotiť pokrok v ich začleňovaní, najmä v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, bývania a zdravia, pričom by mali zabezpečiť rešpektovanie zásad dôvernosti, dobrovoľného prihlásenia sa k menšine a informovaného súhlasu. ECRI odkazuje na bod 15 svojho Všeobecného politického odporúčania č. 13 o boji proti anticigánstvu a diskriminácii Rómov.

20. (§97) ECRI odporúča, aby slovenské orgány v súlade s antidiskriminačným zákonom čo najskôr zaviedli komplexnú schému dočasných vyrovnávacích opatrení zameraných na Rómov, a aby v prípade potreby novelizovali právne predpisy s cieľom povzbudiť zamestnávanie Rómov a ďalších osobitne znevýhodnených skupín. Táto schéma by mala byť vypracovaná v spolupráci s miestnymi orgánmi, mimovládnymi organizáciami a zástupcami rómskej komunity.

21. (§101) ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili integrovaný prístup k riešeniu problematiky bývania Rómov, ktorý by nebol obmedzený len na aspekty urbanistického plánovania; mala by doň patriť aj infraštruktúra na uľahčenie prístupu k zamestnaniu a vzdelávaniu a účasť na komunitných aktivitách, pomoc Rómom pri zápise ich obydlia do katastra v prípadoch, kedy je to možné, formálne potvrdenie nájomnej zmluvy alebo pomoc pri odkúpení pozemku od súkromných vlastníkov a zabezpečenie účasti Rómov na procese rozhodovania o prideľovaní bytov a o bytovej výstavbe.

22. (§106) ECRI odporúča, aby slovenské orgány podporovali integráciu osôb pod doplnkovou ochranou prostredníctvom štátom financovaného integračného programu, ktorý by im zaručil minimálne práva, ako je napr. voľný prístup ku kurzom slovenského jazyka, uznanie dokladov o vzdelaní a odbornej príprave získaných v zahraničí, a všetky ďalšie sociálne služby, aké sa poskytujú osobám, ktorým bol priznaný štatút utečenca.

23. (§109) ECRI opakuje odporúčanie, aby boli prijaté opatrenia, ktoré by žiadateľom o azyl umožnili pracovať na Slovensku skôr ako jeden rok od začatia azylového konania.

24. (§115) ECRI odporúča, aby slovenské orgány čo najskôr doplnili zásady obsiahnuté v Integračnej politike Slovenskej republiky a Migračnej politike Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020 o konkrétne opatrenia na dosiahnutie konkrétnych výsledkov v integrácii cudzích štátnych príslušníkov.

25. (§120) ECRI odporúča, aby slovenské orgány bezodkladne dokončili reformu Slovenského národného strediska pre ľudské práva vo svetle zistení z nedávneho hodnotenia jeho činnosti. Reformovanej inštitúcii by sa mali prideliť dostatočné finančné a ľudské zdroje, aby mohla nezávislým a efektívnym spôsobom plniť úlohy, ktoré sú jej zverené podľa antidiskriminačného zákona, a to bez ohľadu na to, či sa úrady rozhodnú zachovať stredisko ako antidiskriminačný orgán alebo vytvoriť z neho inštitúciu na ochranu ľudských práv vo všeobecnosti (ktorá by okrem iného plnila antidiskriminačnú úlohu).

26. (§124) ECRI opakuje odporúčanie, aby slovenské orgány zvýšili informovanosť verejnosti o Úrade splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity a posilnili jeho kapacity s cieľom zabezpečiť, aby záležitosti súvisiace s Rómami aj naďalej zostali prierezovou prioritou. Mali by sa predovšetkým posilniť ľudské aj finančné zdroje úradu splnomocnenca; mal by priamo spravovať časť prostriedkov alokovaných na začleňovanie Rómov; a mal by dostať široké rozhodovacie právomoci v oblasti jeho pôsobnosti.

27. (§130) ECRI odporúča, aby slovenské orgány ešte pozornejšie sledovali systém používaný na zaraďovanie rómskych žiakov do špeciálnych škôl; zabezpečili, že namiesto umiestňovania žiakov do špeciálnych škôl sa budú vyhodnocovať ich špeciálne potreby a na základe tohto hodnotenia sa pre nich vypracuje individuálny študijný plán v rámci štandardnej školy; primerane informovali rómskych rodičov o tom, čo znamená vzdelávanie v špeciálnej škole; školám uložili jednoznačnú povinnosť desegregovať vzdelávanie,

a zároveň školám aj učiteľom poskytli účinnú podporu na dosiahnutie tohto cieľa.

28. (§132) ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili ľahko dostupné predškolské vzdelávanie pre všetky rómske deti; aby rómskym rodičom poskytovali podporu, na základe ktorej si budú môcť dovoliť posielať svoje deti do predškolských zariadení; a aby prijali opatrenia na vytvorenie inkluzívneho prostredia v predškolských zariadeniach.

29. (§135) ECRI nabáda slovenské orgány, aby robili zisťovanie a zhromažďovali údaje o ľuďoch LGBT na Slovensku, ako aj o diskriminácii a intolerancii voči týmto ľuďom, pri zachovaní zásady dôvernosti, informovaného súhlasu a dobrovoľnej sebaidentifikácie osoby s určitou skupinou.

30. (§143) ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili pre transrodových ľudí na Slovensku prístup k liečbe na zmenu pohlavia, ktorú zákon vyžaduje na zmenu mena a stanovenia rodovej príslušnosti v úradných dokladoch, a aby sa náklady na túto liečbu hradili zo systémov verejného zdravotného poistenia.

BIBLIOGRAFIA

Táto bibliografia uvádza hlavné publikované pramene, ktoré boli použité pri skúmaní situácie na Slovensku. Nemala by sa považovať za vyčerpávajúci zoznam všetkých informačných prameňov, ktoré mala ECRI pri príprave tejto správy k dispozícii.

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)

1. ECRI (2012a), Conclusions on the implementation of the recommendations in respect of Slovakia subject to interim follow-up, CRI(2012)29.
2. ECRI (2009a); Fourth report on Slovakia, CRI(2009)20.
3. ECRI (2004a), Third Report on Slovakia, CRI(2004)24.
4. ECRI (2000a), Second report on Slovakia, CRI(2000)35.
5. ECRI (1998a), Report on Slovakia, CRI(98)51.
6. ECRI (1996), General Policy Recommendation No. 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, CRI(96)43.
7. ECRI (1997), General Policy Recommendation No. 2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, CRI(97)36.
8. ECRI (1998b), General Policy Recommendation No. 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, CRI(98)29.
9. ECRI (1998c), General Policy Recommendation No. 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, CRI(98)30.
10. ECRI (2000b), General Policy Recommendation No. 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, CRI(2000)21.
11. ECRI (2000c), General Policy Recommendation No. 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, CRI(2001)1.
12. ECRI (2003), General Policy Recommendation No. 7: National legislation to combat racism and racial discrimination, CRI(2003)8.
13. ECRI (2004b), General Policy Recommendation No. 8: Combating racism while fighting terrorism, CRI(2004)26.
14. ECRI (2004c), General Policy Recommendation No. 9: The fight against antisemitism, CRI(2004)37.
15. ECRI (2007a), General Policy Recommendation No. 10: Combating racism and racial discrimination in and through school education, CRI(2007)6.
16. ECRI (2007b), General Policy Recommendation No. 11: Combating racism and racial discrimination in policing, CRI(2007)39.
17. ECRI (2009b), General Policy Recommendation No. 12: Combating racism and racial discrimination in the field of sport, CRI(2009)5.
18. ECRI (2011), General Policy Recommendation No. 13: Combating anti-Gypsyism and discrimination against Roma, CRI(2011)37.
19. ECRI (2012b), General Policy Recommendation No. 14: Combating racism and racial discrimination in employment, CRI(2012)48.

Other sources

20. Government of the Slovak Republic (2008), Resolution No. 609 of 10 September 2008.
21. Government of the Slovak Republic (2011), Migration policy of the Slovak Republic - Perspective until the year 2020.
22. Public Defender of Rights (2013), Extraordinary Report regarding facts indicating serious violation of fundamental rights and freedoms by actions taken by some bodies.
23. Slovak National Centre for Human Rights (2012), Alternative Report on the implementation of the UN CERD.
24. Slovak National Centre for Human Rights (2013a), Report 2012 on the Slovak National Centre for Human Rights.

25. Slovak National Centre for Human Rights (2013b), Report 2012 on the observance of human rights including the observance of the principle of equal treatment and rights of the child in the Slovak Republic.
26. Council of Europe (2011), Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe.
27. Council of Europe, Committee of Ministers (2010), Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender.
28. Council of Europe (2012), Reply by the Slovak Government to the questionnaire on the implementation of Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers, CDDH(2012) R 76 Addendum VIII, reply to question no. 10.
29. Council of Europe, Committee of Ministers (2013), Response of the Slovak authorities to the questionnaire concerning Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity.
30. European Court of Human Rights (ECtHR) (2003), Van Kück v. Germany, Application no. 35968/97, Judgment.
31. ECtHR (2007), D.H. and Others v. the Czech Republic (Grand Chamber), Application no. 57325/00, Judgment.
32. Cour européenne des droits de l'homme (2008), Sampanis et autres c. Grèce, Requête no 32526/05, Arrêt.
33. ECtHR (2010), Orsus and Others v. Croatia [GC], Application no. 15766/03, Judgment.
34. ECtHR (2011), V.C. v. Slovakia, Application no. 18968/07, Judgment.
35. ECtHR (2012a), N.B. v. Slovakia, Application no. 29518/10, Judgment.
36. ECtHR (2012b), I.G. and Others v. Slovakia, Application no. 15966/04, Judgment.
37. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2011), Report on his visit to Slovakia (26-27 September 2011).
38. Council of Europe, Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (Advisory Committee) (2011), Third Opinion on the Slovak Republic, ACFC/OP/III(2010)004.
39. Advisory Committee (2014), Fourth report submitted by the Slovak Republic pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities.
40. Ad hoc Committee of experts on Roma Issues (CAHROM) (2012), 18 prov. Draft thematic report, Inclusive education for Roma children as opposed to special schools.
41. European Roma and Travellers Forum (2013, September 12), Letter to the Minister of Interior of the Slovak Republic concerning behaviour of the police in the Romani settlements of Moldava nad Bodvou and Drienovec.
42. UN Committee for the Elimination of all Racial Discrimination (CERD) (2013), Concluding Observations on Slovakia.
43. CERD (2012), Report submitted by Slovakia.
44. United Nations Development Programme (UNDP) (2011), Have the Roma in Slovakia benefitted from the European Social Funds?
45. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2013), A New Beginning - Refugee Integration in Europe.
46. UN International Coordinating Committee of national human rights institutions, Sub-Committee on Accrediation (2012), Report.
47. UNDP (2012a), Reports on the living conditions of Romani households in Slovakia, 2010.
48. UNDP (2012b), The health situation of Roma communities: analysis of the UNDP/World Bank /EC Regional Roma Survey Data.
49. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), High Commissioner on National Minorities (2012), Ljubljana Guidelines on Integration of Diverse Societies.
50. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) (2013), Hate crimes in the OSCE region – incidents and responses, Annual report for 2012.

51. Council Directive (EC) 2000/43/EC of the Council of the European Union of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin.

52. Council Directive (EC) 2000/78/EC of the Council of the European Union of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation.

53. European Commission (2013), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Steps forward in implementing National Roma Integration Strategies, COM(2013)454 final.

54. European Commission (2014), Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the Implementation of Council Framework Decision 2008/913/JHA on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law, COM(2014) 27 final.

55. European Parliament and Council Directive (EC) 2006/54/EC of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation.

56. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2013a), Opinion on the Framework Decision on Racism and Xenophobia - with special attention to the rights of victims of crime.

57. FRA (2013b), EU LGBT survey data explorer.

58. FRA (2013c), Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights.

59. Article 19 (2013), Responding to hate speech against LGTBI people.

60. Bihariová, I. (2013), Shadow Report 2011-2012, Racism and related discriminatory practices in Slovakia, European network against racism (ENAR).

61. Boyd, J., Nakamura Left Slovak Football Club Over Racism, the Daily.SK, 31 January 2013.

62. Center for Civil and Human Rights and People in Need Slovak Republic (2013), Written Comments Concerning the Ninth and Tenth Periodic Reports of the Slovak Republic Under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination.

63. Chudžíková, A. (2011), Koncepcia integrácie cudzincov v SR: nejasné ciele, nejasné výsledky [Strategy of Foreigners' Integration: unclear goals, unclear results], Menšinová politika na Slovensku.

64. Debrecéniová, J. and Dlugošová, Z. (2012), Report on measures to combat discrimination, Directives 2000/43/EC and 2000/78/EC, Country Report 2011 – Slovakia, European network of legal experts in the non-discrimination field.

65. Drodz, P. (2013), Migrant Access to Social Security and Health Care in the Slovak Republic: Policies and Practice, Study of the National Contact Point of the European Migration Network in the Slovak Republic, International Organisation for Migration (IOM).

66. European Network of Equality Bodies (Equinet) (2013), Promoting Equality & Non-Discrimination for LGBTI People - An Equinet Perspective.

67. European Roma Rights Centre (ERRC) (2011), Imperfect Justice: anti-Roma Violence and impunity.

68. ERRC (2012), Challenges of representation: Voices on Roma politics, power and participation, Roma Rights 1/2012.

69. ERRC, Milana Šimecka Foundation and the Centre for the Research of Ethnicity and Culture (CVEK) (2013), Parallel report concerning Slovakia to the Committee on the Elimination of Racial Discrimination.

70. International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (ILGA)-Europe (2013), Annual Review.

71. IOM Slovakia (2013), Causes, Forms and Consequences of Violence Against Third Country Nationals, Executive Summary.

72. Lajčáková, J, (2013), Civil Society Monitoring Report on the implementation of the National Roma Integration Strategy and Decade Action Plan in 2012 in Slovakia, prepared by an NGO's coalition, Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation.
73. ERRC (2013), National Roma Integration Strategies (NRIS): what next - Slovakia.
74. Messing, V et al (2013), From benefits to brooms, NeuJobs Working paper No. 19.3.
75. Mrlianova, A., Ulrichova, N. and Zollerova, M. (2011), Practical Measures for Reducing Irregular Migration in the Slovak Republic.
76. Open Society Foundation (2012), Public Opinion Poll on Right Wing Extremism in Slovakia.
77. Poradňa (2012), Discrimination is Slovakia: Searching for barriers in access to legal means of protection from discrimination (executive summary in English).
78. Romea, Slovakia: Punishment for shooter of three Romani victims called absurdly low, 28 March 2013.
79. Školkay, A. (2011), Media Law in Slovakia, Kluver Law International.
80. Silverman, J., When you have a regular commentator on state television who describes 9/11 as 'an inside job' by the United States Jewish lobby, you have to be concerned." Concerns of anti-semitism in Euro media, Jewish Cronicle on Line, 26 October 2012.
81. Štiavnica, B., Slovakia: Romani man from Czech Republic and others beaten by 20 skinheads, ROMEA, 11 April 2013.
82. Terenzani-Stanková, M; Top court: 'parasite' not racist term, Slovak Spectator, 20 May 2013.
83. United States Department of State (2013), Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, Slovakia 2012 human rights report

.

PRÍLOHA: STANOVISKO VLÁDY

Nasledujúca príloha nie je súčasťou analýzy a návrhov ECRI týkajúcich sa situácie na Slovensku

V súlade so svojou metódou individuálneho prístupu ku krajinám ECRI nadviazala so slovenskými orgánmi dôverný dialóg o prvom návrhu svojej správy. Mnohé pripomienky slovenských orgánov akceptovala a zapracovala do konečného znenia správy (v ktorej sa, pokiaľ nie je uvedené inak, môže brať do úvahy iba vývoj do 20. marca 2014, kedy sa posudzoval prvý návrh).

Slovenské orgány tiež požiadali o to, aby ich ďalej uvedené stanovisko bolo pripojené k správe ako jej príloha.

Stanovisko Slovenskej republiky k

„návrhu Piatej správy o Slovensku“
vypracovanému Európskou komisiou proti rasizmu a intolerancii (ECRI)

Slovenská republika oceňuje konštruktívny dialóg s ECRI počas 5. monitorovacieho cyklu a víta skutočnosť, že ECRI uznala pokrok, ktorý bol v mnohých oblastiach dosiahnutý od ostatného monitorovacieho cyklu. Taktiež s uspokojením konštatuje, že väčšina pripomienok k návrhu správy o Slovensku bola zapracovaná do jej finálnej verzie, čo zvýšilo kvalitu samotnej správy. Slovenská republika podporuje aktivity ECRI v boji proti rasizmu, rasovej diskriminácii, xenofóbii, antisemitizmu a inej netolerancii a bude venovať náležitú pozornosť odporúčaniam obsiahnutým v piatej správe ECRI o Slovensku.

Slovenská republika sa vo všeobecnosti stotožňuje s odporúčaniami ECRI obsiahnutými v správe. Niektoré odporúčania týkajúce sa napr. trestnej zodpovednosti právnických osôb sú v súčasnosti v legislatívnom procese a budú čoskoro implementované. Iné odporúčania v čase zverejnenia správy už boli implementované.

Slovenská republika je však toho názoru, že správa v niektorých bodoch neodráža v plnej miere aktuálne platný stav. Preto si dovoľuje spresniť niektoré pre ňu dôležité otázky v nasledujúcom stanovisku.

I. COMMON TOPICS

1. Legislation against racism and racial discrimination

- *Criminal law* (paragraphs 3 -19)

Slovenská republika sa stotožňuje s konštatovaním ECRI, že ochrana občianstva nie je explicitne uvedená ako znak skutkovej podstaty trestného činu v súčasnom znení Trestného zákona. Trestný zákon však zámerne hovorí o príslušnosti k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine alebo pôvodu rodu, čím pokrýva celú škálu možných rasistických a xenofóbnych motívov. Ak už terminologicky rozlišujeme medzi príslušnosťou k národu a národnosti, tak potom musíme výkladom jednoznačne dôjsť k záveru, že príslušnosť k národu zahŕňa štátnu príslušnosť (nationality) a teda aj občianstvo (citizenship).

Slovenská republika je taktiež toho názoru, že ochrana jazyka je dostatočným spôsobom zvýraznená práve v ustanovení § 423 odsek 1 písmeno a) Trestného zákona a primerane postihuje konania, predmetom ktorých je hanobenie jazyka ako subjektívny prejav páchateľa.

Odporúčanie, aby bol Trestný zákon novelizovaný o ustanovenie, ktoré výslovne uvádza, že motivácia na základe rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, štátneho občianstva, alebo národného/etnického pôvodu predstavuje priťažujúcu okolnosť pre akýkoľvek trestný čin, nie je možné implementovať, nakoľko súčasné znenie Trestného zákona postihuje jednak konkrétne konania extrémizmu a rasovej motivácie v ustanoveniach § 421 až 424a Trestného zákona, ale aj ostatné konania pri ďalších skutkových podstatách trestných činov[1]. Zakomponovanie motivácie

[1] Prostredníctvom ustanovenia § 140a Trestného zákona s odkazom na ustanovenie § 140 písmeno d) a f) Trestného zákona ako osobitný motív.

páchateľa, ktorý spáchal trestnú činnosť z dôvodu rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, štátneho občianstva, alebo národného/etického pôvodu do priťažujúcich okolností, by bolo jeho dvojitým postihnutím, nakoľko práve osobitný motív predstavuje podľa vyššie citovaného ustanovenia Trestného zákona znak kvalifikovanej skutkovej podstaty, čo sa jednoznačne prejaví i v jeho prísnejšom potrestaní. Navyše, nejaví sa ako možné a vhodné, aby rasová motivácia predstavovala priťažujúcu okolnosť u všetkých trestných činov, nakoľko skutkové podstaty jednotlivých trestných činov majú rôznorodé objekty ochrany a nie u všetkých je možné prihliadať a brať do úvahy rasovú motiváciu, ako napr. u trestných činov pytliactva, zatajenia veci a pod.

- *Independent authorities* (paragraph 28)

Vláda SR sa vo svojom Programovom vyhlásení z roku 2010 zaviazala, že bude dbať o posilnenie uplatňovania ľudskoprávnych princípov vo svojej činnosti a v činnosti štátnych orgánov. Za týmto účelom bol v roku 2010 ustanovený nový stály poradný orgán vlády SR - Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť.

Rada vlády je koordinačným orgánom v oblasti ochrany základných ľudských práv a slobôd, politických a občianskych práv, práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, práv na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva, v oblasti práv dieťaťa a presadzovania najlepšieho záujmu dieťaťa, v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím a práv seniorov, pri presadzovaní zásady rovnakého zaobchádzania, rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti. Zloženie Rady je výnimočné tým, že združuje na jednej strane ministrov a vysokých štátnych úradníkov s možnosťou prijímať relevantné rozhodnutia, no na druhej strane zabezpečuje účasť ďalších štátnych inštitúcií, akademikov, miest a obcí, ako aj občianskej spoločnosti na tvorbe jej rozhodnutí. Tým vytvára jedinečnú platformu na stretnutia a prijímanie rozhodnutí toho najširšieho spektra spoločnosti v oblastiach, ktoré sa jej bezprostredne týkajú. Stretnutia Rady sa uskutočňujú približne šesťkrát do roka.

Na expertnej úrovni má Rada vytvorených sedem výborov - Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny, Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím, Výbor pre rodovú rovnosť, Výbor pre deti a mládež, Výbor pre výskum, vzdelávanie a výchovu v oblasti ľudských práv a rozvojového vzdelávania, Výbor pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie a Výbor pre práva lesieb, gayov, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych osôb, prostredníctvom ktorých majú združenia zastupujúce jednotlivé zraniteľné skupiny možnosť ovplyvňovať jednotlivé rozhodnutia. Výbory umožňujú odborne sa zaoberať jednotlivými oblasťami v kompetencii Rady a vzhľadom na ich užšie zloženie sa aj častejšie stretávať.

V súčasnosti prebiehajú rokovania na pracovnej úrovni s cieľom zefektívnenia vnútorného fungovania Rady tak, aby mohla operatívne reagovať na aktuálne ľudskoprávne otázky.

2. Hate speech (paragraphs 40 – 53)

Správa ECRI vychádza z informácií, ktoré SR poskytla OBSE-ODIHR pri vypracovaní výročnej správy o trestných činoch z nenávisti v regióne OBSE. Potreba rozlišovania takýchto trestných činov podľa jednotlivých druhov motivácií (vyžadovaná aj zo strany OBSE-ODIHR) viedla k otvoreniu tejto témy na pôde Výboru pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie, ktorý sa touto otázkou bude podrobne zaoberať v rámci jednej zo svojich pracovných skupín s cieľom upraviť existujúce formuláre u všetkých subjektov, ktoré sú súčasťou trestného konania tak, aby bolo možné sledovať jednotlivé druhy motivácie.

Ako doplnenie ďalších aktivít smerujúcich k zbieraniu údajov a správ týkajúcich sa rasizmu, extrémizmu a xenofóbie SR uvádza, že v roku 2014 bol spustený projekt NEHEJTUJ.sk, ktorý pripravilo občianske združenie eSlovensko spoločne s partnermi a je určený do slovenských základných a stredných škôl, ale aj do iných štátnych a súkromných inštitúcií pracujúcich s deťmi a mládežou. Výstupom projektu je metodická príručka a DVD s výberom filmov slovenskej a zahraničnej produkcie na témy netolerancie.

3. Integration policies

- *Roma integration policies* (paragraphs 81-103)

Slovenská republika nesúhlasí s hodnotením, že nedošlo k implementácii programu pre integráciu Rómov z dôvodu nedostatku vôle, a tiež preto, že rôzne programy zostávajú v rámci zodpovednosti jednotlivých ministerstiev. Zlepšovanie situácie Rómov vo všetkých oblastiach života ostáva naďalej jednou z hlavných priorít vlády SR. V januári 2012 vláda SR prijala Stratégiu SR pre integráciu Rómov do roku 2020 ako komplexný dokument, ktorým reaguje na potrebu riešiť výzvy spojené so sociálnym a spoločenským začleňovaním rómskych komunít. Jej súčasťou sa stali revidované národné akčné plány Dekády začleňovania rómskej populácie 2005 - 2015.

Stratégia a jej akčné plány tvoria základ štátnych integračných politík v oblastiach vzdelávania, zamestnania, bývania, zdravia, finančného začleňovania a súčasne aj základ aktivít v horizontálnych oblastiach podmieňujúcich úspešnú realizáciu týchto politík, ako je boj proti diskriminácii, rasizmu, intolerancii, presadzovanie pozitívneho vnímania Rómov, posilňovanie postavenia Rómov, realizácia sociálnych investícií a opatrení sociálnej súdržnosti, znižovanie chudoby, zber informácii a realizácia monitorovacích a hodnotiacich procesov efektívnosti štátnych politík. Úlohou stratégie je súčasne čo najlepšie využitie a transparentné prideľovanie všetkých dostupných finančných prostriedkov, vrátane prostriedkov európskej solidárnej pomoci, pre zabezpečenie procesu integrácie Rómov.

Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity pôsobí ako koordinátor procesu implementácie stratégie a je primárne zodpovedný za sledovanie jej napĺňania na úrovni jednotlivých politík, programov a projektov. Jej konkrétna implementácia je zabezpečená prostredníctvom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, ministerstiev, iných orgánov štátnej správy a právnických osôb.

Implementácia stratégie priniesla už viacero projektov s konkrétnymi pozitívnymi dopadmi na marginalizované rómske komunity, či už to je projekt terénnej sociálnej práce, projekt asistenta učiteľa alebo projekt komunitných centier.

Integrálnou súčasťou stratégie je monitorovanie a hodnotenie plnenia jednotlivých opatrení. Vo februári 2014 Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity vypracoval monitorovaciu správu plnenia stratégie za roky 2012 a 2013, ktorú následne predložil na rokovanie vlády SR.

In the area of data collection the Slovak Republic has taken appropriate actions to obtain a comprehensive data from all sectors of the state administration. From 2010 to 2015, an extensive research project has been carried out focused on statistical monitoring of the living conditions of marginalised Roma communities in Slovakia in a time perspective. One of the outcomes of the research is standardisation of selected data monitoring within Slovakia’s official statistics.

- Culture

SR vníma ochranu kultúrnych práv ľudí ohrozených diskrimináciou ako jednu zo základných podmienok na udržanie súdržnosti spoločnosti. Z tohto dôvodu realizuje opatrenia, ktoré bránia vzniku trvalých obmedzení či riziku vylúčenia akýchkoľvek skupín obyvateľov z plnohodnotnej účasti na kultúrnom a spoločenskom živote. Ministerstvo kultúry SR vytvorilo stabilný finančný mechanizmus – dotačný program *Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva* (ako dočasné vyrovnávacie opatrenie v zmysle antidiskriminačného zákona) na podporu kultúrnych aktivít zameraných na prevenciu a elimináciu všetkých foriem násilia, intolerancie a diskriminácie a na podporu tolerancie a medzikultúrneho dialógu. Program je zameraný aj na napĺňanie kultúrnych potrieb ľudí (obzvlášť detí a žien) z prostredia marginalizovaných rómskych komunít, migrantov a LGBTI osôb. V rámci tejto dotačnej schémy je každoročne prerozdelených cca 300 000 €.

Dotačný program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva (počet podporených projektov)							
rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
počet podporených projektov	43	53	87	89	84	117	117

-

Education

V SR sa naplno uplatňuje zásada rovnosti zaobchádzania v oblasti vzdelávania. Od roku 2002 bola zavedená profesia asistenta učiteľa a zároveň stanovená výnimka zo zákonom vyžadovaného vzdelania do konca roku 2010. V súčasnosti požiadavky na vzdelanie asistentov ustanovuje zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch[2], a to v alternáciách vysokoškolského alebo úplného stredoškolského vzdelania. SR sa nestotožňuje s tvrdením, uvedená kvalifikácia znižuje šance pre rómskych uchádzačov. Uvedené stanovisko naznačuje, že Rómovia nie sú schopní dosiahnuť požadovanú kvalifikáciu. SR je toho názoru, že príslušná kvalifikácia u pedagógov je základom úspechu žiakov. Kvalitný učiteľ a iný/ďalší pedagogický zamestnanec (napr. asistent) je najdôležitejší článok vo vzdelávaní.

Súčasťou sociálneho systému SR prostredníctvom Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR je poskytovanie dotácií na stravu a školské potreby. Ich poskytovanie však nie je viazané na etnický pôvod, správanie žiakov či školskú dochádzku, a ani nie je plán ho takto viazať. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR financuje cestovné náklady na dopravu každému žiakovi základnej školy v prípade, že v obci, v ktorej má žiak trvalý pobyt, nie je zriadená základná škola a žiak navštevuje základnú školu v inej obci v rámci školského obvodu[3].

- Health care

V oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti sa na Slovensku uplatňuje ústavne chránená zásada rovnakého zaobchádzania v zmysle zákona o zdravotnej

[2] § 7 ods. 2 písm. b) zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

[3] § 8 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 4a ods. 2 písm. a) zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov a smernice č. 9/2009-R, ktorou sa určuje postup úhrady nákladov na dopravu žiakov základnej školy a základnej školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v znení neskorších predpisov

starostlivosti[4]. Od októbra 2013 sa na Slovensku realizuje celoslovenský projekt „Zdravé komunity“, ktorý je finančne podporený z dotácií na podporu sociálnych a kultúrnych potrieb a riešenia mimoriadne nepriaznivej situácie rómskej komunity. Finančná dotácia na podporu projektu je naplánovaná do 30. júna 2014, s možnosťou ďalšieho predĺženia do októbra 2014. V ďalšom období sa plánuje vypracovať národný program na podporu zdravia rómskej komunity, ktorý by mal byť finančne podporený zo štrukturálnych fondov EÚ. Projektom je zabezpečená terénna práca 108 asistentov osvety zdravia a 12 regionálnych terénnych koordinátorov v segregovaných a separovaných rómskych osídleniach. Projekt v období od 1. januára do 30. júna 2014 počíta so zvýšením lokalít na 144, s pôsobením 144 asistentov zdravia a 16 koordinátorov. V pravidelných intervaloch sú realizované vzdelávacie aktivity pre všetkých zamestnancov, nejde len o prípravu a zaškolenie nových zamestnancov, ale aj o kontrolu, supervíziu a motiváciu.

Osobitne v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia je jedným z čiastkových cieľov Stratégie SR pre integráciu Rómov do roku 2020 zvyšovať povedomie o výchove k rodičovstvu, reprodukčnému zdraviu, materstvu a starostlivosti o dieťa, ako aj realizovať osvetové komplexné nestereotypné aktivity zamerané na zvyšovanie informovanosti o sexuálnom a reprodukčnom správaní pre ženy a mužov z marginalizovaných rómskych komunít (vrátane kampaní na zvýšenie a skvalitnenie informovanosti o používaní moderných metód antikoncepcie). V oblasti zdravotnej starostlivosti sa náležitá pozornosť venuje integrácii marginalizovaných rómskych komunít, prostredníctvom zvyšovania povedomia o zdraví a zdravotnom štýle, podporovania využívania existujúcich preventívnych zdravotných služieb, či rozširovania programu komunitných pracovníkov v oblasti zdravotnej výchovy s pomocou mediátorov osvety zdravia. Cieľom stratégie je taktiež zabezpečovať nediskriminačný, kvalitný a slobodný prístup pre príslušníčky a príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít k moderným antikoncepčným metódam a k službám sexuálneho a reprodukčného zdravia, založeným na dobrovoľnosti a princípoch informovaného rozhodovania a súhlasu.

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity sa v rámci prípravy projektu „Zdravé komunity“ v roku 2013 spolupodieľal na vzdelávaní asistentov osvety zdravia. V rámci pokračujúceho projektu, ktorý bol schválený na obdobie od januára do júna 2014 vzdelávanie asistentov osvety zdravia zabezpečuje príjemca dotácie – realizátor projektu, ktorý je súčasne zamestnávateľom asistentov zdravotnej osvety. Jednou zo vzdelávacích tém je aj sexuálne a reprodukčné zdravie v prostredí marginalizovaných rómskych komunít. Po absolvovaní vzdelávania sú asistenti pripravení ponúkať poradenstvo a osvetu aj v tejto oblasti.

- *Refugees and asylum seekers and other non-nationals* (paragraphs 105-115)

V súčasnosti je v oblasti integrácie cudzincov kľúčovým strategickým dokumentom *Integračná politika Slovenskej republiky*, ktorú schválila vláda SR dňa 29. januára 2014. Integračná politika predstavuje systematický rámec politík, ktorých cieľom je zabezpečiť realizáciu opatrení na zefektívnenie procesu integrácie cudzincov. Efektívna integrácia cudzincov umožní spoločnosti využívať potenciál cudzincov tak, aby boli prínosom pre spoločnosť, a zároveň má aj preventívny význam pri predchádzaní rizík vzniku ekonomicky, sociálne a kultúrne rozdelenej spoločnosti, ako aj vzniku uzatvorených a exkludovaných komunít migrantov. Dôraz sa kladie na zvyšovanie povedomia o situácii a živote cudzincov na Slovensku a spôsoboch ochrany voči diskriminácii, rasizmu a xenofóbii. Zároveň sa vychádza aj z dôrazu na regionálnu a lokálnu úroveň, nakoľko samosprávy napomáhajú integrácii cudzincov

[4] Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

a vytvárajú sociálnu súdržnosť medzi rôznymi komunitami a majoritnou spoločnosťou.

Rozpracovanie cieľov a konkrétnych opatrení Integračnej politiky bude zabezpečené príslušnými rezortmi v rámci akčných plánov s cieľom zohľadniť aktuálne potreby cieľovej skupiny.

II. TOPICS SPECIFIC TO SLOVAKIA

1. Interim follow-up recommendations fo the fourth cycle

- *Functioning of the Slovak National Centre for Human Rights* (paragraphs 116 – 120)

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva bolo zriadené ako národná inštitúcia pre ľudské práva (NHRI) s cieľom plnenia kompetencií v oblasti ľudských práv. Do marca 2012 disponovalo akreditačným statusom B v súlade s Parížskymi princípmi. V roku 2013 podalo opätovnú žiadosť o novú akreditáciu. The Centre was granted B status accreditation by the decision of the ICC Sub-Committee on Accreditation, which was confirmed by the final decision of the ICC Bureau on 23 May 2014.

The Slovak Republic will continue to work on the amendment the Act on the Slovak National Centre for Human Rights with the aim to create the NHRI in full compliance with the Paris Principles. Relevant national authorities and civil society representatives currently discuss the future structure of the Administrative Board and the appointment of the NHRI's Executive Director by selection procedure.

- *Segregation of Roma children in education* (paragraphs 125 – 132)

Vláda SR, konkrétne Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, sa vo svojich aktivitách osobitne zameriava na predchádzanie diskriminácie a segregácie rómskych detí prostredníctvom viacerých opatrení. Centrám pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie poskytuje usmernenie pri posudzovaní školských schopností detí zo sociálne znevýhodneného prostredia a pri ich zaraďovaní do základnej školy (http://www.minedu.sk/data/files/2986_usmernenie.pdf).

Systémom financovania podporuje základné školy, aby začlenili žiakov so špeciálnymi potrebami, pričom zohľadňuje zvýšené náklady na ich vzdelávanie určené v štátnom vzdelávacom programe. Prostredníctvom výziev na rozvojové projekty zo štátneho rozpočtu, ako aj z Európskeho sociálneho fondu financuje projekty so zameraním na inklúziu v materských a základných školách. Od apríla 2014 sa realizuje projekt „PRINED – Projekt INkluzívnej Edukácie", ktorého obsahom je podpora celodenného výchovného systému, zameranie na znižovanie počtu zaradených detí do špeciálnych škôl/špeciálnych tried ZŠ a na skvalitnenie práce učiteľov pridaním pomocného odborného personálu.

V súčasnosti Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR v spolupráci s ďalšími rezortmi, ako aj splnomocnencom vlády SR pre rómske komunity intenzívne rieši možnosť zabezpečenia rovnakého prístupu ku vzdelávaniu v obciach s vysokou koncentráciou žiakov z marginalizovaných rómskych komunít, konkrétne výstavbou modulových škôl v lokalitách, kde je dvojzmenná prevádzka. Dôraz je pritom kladený na zníženie počtu týchto žiakov v špeciálnych základných školách/špeciálnych triedach základných škôl vytvorením kapacitných priestorov v základnej škole. V roku 2013 bolo postavených 5 modulových škôl v sume 1 000 000 Eur a v roku 2014 sa zatiaľ rozbieha 9 škôl v sume 1 920 000 Eur.